

miraculose floreret; et is deinceps, cujus virga floruit, tamquam legitimus Pontifex haberetur. Quod et factum est: sequenti etenim die, sola virga Aaronis inventa est germinans, et turgentibus gemmis emittens flores, qui, foliis dilatatis, in amygdalas deformate videbantur. Ex quo omnes manifeste colligerent deinceps soli Aaron, tanquam Pontifici à Deo electo et designato, non autem aliarum tribuum principibus, in rebus Deum spectantibus, obtemperandum esse. Et ne posteros id lateret, mandavit Deus à virga Aaronis, ad perpetuam rei memoriam, in Arcâ conservaretur. Hæc omnia habentur Numerorum 17, per totum.

QUESTIO IX. — *Quæ utilitas colligi possit ex dictis.* — Resp. Duplex utilitas potest colligi. Una ex parte Catholicorum: altera ex parte adversariorum. Nam Catholicis ex his quæ dicta sunt sic possunt ratiocinari: Noster Pontifex nullo excellentior et dignior est, quam fuerit Pontifex veteris Testamenti, sicut anima perfectior est quam corpus, spiritus quam littera, imago quam umbra, libertas quam servitus. Si ergo Hebræi, qui murmurabant contra suum Pontificem, à Deo severe puniti sunt, quid nobis fiet, si similiter murmuramus? Et sanè Apostolos de hæc ipsa re nos præmonuit, 1 Cor. 10, v. 4 et seq., his verbis: *Nolo enim vos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, et omnes in mare transierunt, et omnes in Moyse baptizati sunt in nube et in mari: et omnes eundem escam spirituales manducaverunt, et omnes eundem potum spirituales biberunt (bibebant autem de spiritali consensuque eos petra: petra autem erat Christus). Sed non in pluribus eorum benefactum est Deo: nam prostrati sunt in deserto. Hæc autem in figurâ facta sunt nostra, ut non simus concupiscentes malorum, sicut et illi concupierunt; neque idololatras efficiamini, sicut quidam ex ipsis: quemadmodum scriptum est: Sedisti populum manducare et bibere, et surrexerunt ludere: neque fornicarent, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, et ceciderunt unâ die viginti tria millia: neque tententur Christiani, sicut quidam eorum tentaverunt, et à serpentibus perierunt: neque murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt, et perierunt ab exterminatore. Hæc autem omnia in figurâ contingebant illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines seculorum deveniunt.* Ex quibus verbis tria colligimus, quæ maximè hæc spectant. Primum est, quod omnes Hebræi magnis beneficiis à Deo affecti fuerint. Nam omnes miraculose transierunt mare Rubrum: omnes sub nube protecti sunt: omnes biberunt ex petra consensu. Alterum, quod multi illorum abusi sint beneficiis sibi concessis, et ingrati in Deum extiterint: quod ergo nos volumus, et molimur? Singuli superiores esse non possumus. Unum aliquem esse necessario est, qui illis præsit. Si is pontifex est, quid molesti illi sumus? Nimirum hæc nostra cecitas et infirmitas est, ut semper aliquid carparamus. Et certum est, si abrogato Pontifice, rex aliquis vel imperator præcessit omnibus in Ecclesiâ, simili calumnia illum fore obnoxium. Igitur posthæc moderatius agendum nobis est,

Apostoli, qui nos alibi sic hortatur: *Obedite præpositis vestris, et subjacetis eis. Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddaturi, ut cum quodlibet hoc faciant, et non gementes: hoc enim non expedit vobis.* (Hebr. 13, v. 17.)

Adversarii sic possunt ratiocinari: Certè si prudenter æstimemus ea quæ in veteri Testamento scripta sunt de Pontifice Hebræorum, iniquè agimus cum Pontifice Romano, et in multis eum accusamus, ubi innocens est. Primò, objicimus illi arrogantiam, quòd *Pontificem maximum* se appellat. Et tamen constat hunc titulum concessum fuisse in veteri Testamento, et quidem ab ipso Deo. Sic enim legitur Levit. 21, v. 10: *Dixit Dominus ad Moysen.... Pontifex, id est, Sacerdos maximus inter fratres suos.... caput suum non discoperiet.* Qui titulus frequenter reperitur in libris Machab. et in Evangelio sub hæc voce, *summus Sacerdos.* Si ergo Pontifici in veteri Testamento licuit usurpare hunc titulum, cur in novo non liceat, præsertim cum Pontifex in novo major et excellentior sit quam fuerit in veteri?

Secundò, objicimus illi pompam et splendorem in ornata pontificali. Et tamen scimus Pontificem in veteri Testamento, ex peculiari Dei institutione, gestasse purpuram, hyacinthum, byssum, tintinnabula aurea, et mala punicia in sacrâ veste, et taram cum aurèa lamina in capite, duodecim gemmas in pectore, duos lapides onychinos in humeris auro inclusos. An etiam accusabimus, quia hunc tantarum et insignem ornatum præscripsit Pontifici in Synagoga Hebræorum? Dicamus potius cum Davide, Psal. 25, v. 8: *Dilata decorem domus tue.* Nec usurpemus illam Judæ proditoris vocem: *Et quid perditio hæc?*

Tertio, objicimus ipsi divitias et potentiam temporalem. Sed immerito. Nam constat Pontificem in veteri Testamento fuisse longè ditissimum: et quidem Deo sic disponente. Accipiebat decimas à duodecim tribubus Israel, decimas decimarum à Levitis, primitias, primogenita, et oblationes à toto populo. Sanè si Pontifex Romanus singulis annis acciperet decimas decimarum ab Ecclesiasticis et Religiosis; si denique primitias, primogenita et oblationes omnium fidelium, fortassè ditior esset quam modò est. Si ergo Deus in veteri Testamento voluit Pontificem hoc modo locupletare, cur non similem fortunam invidemus Pontifici in novo Testamento?

Quartò, objicimus illi nimiam auctoritatem, quæ utitur in Ecclesiâ Christi. In quo similes sumus Hebræis, qui etiam suum Pontificem Aaronem hæc calumnia onerabant. Sed Deus et miraculo et ultione testatus est se velle ut omnes Aaroni obedirent. Quid ergo nos volumus, et molimur? Singuli superiores esse non possumus. Unum aliquem esse necessario est, qui illis præsit. Si is pontifex est, quid molesti illi sumus? Nimirum hæc nostra cecitas et infirmitas est, ut semper aliquid carparamus. Et certum est, si abrogato Pontifice, rex aliquis vel imperator præcessit omnibus in Ecclesiâ, simili calumnia illum fore obnoxium. Igitur posthæc moderatius agendum nobis est,

et si verè Christiani esse volumus, ab omni iniquâ criminatione abstinentium.

Quintò, objicimus illi, quòd gloriatur de continua serie et successione suorum antecessorum in Ecclesiâ Romana. At nihil culpæ hæc est. Nam etiam in veteri Testamento successio Pontificum accuratissimè servata est, et specialiter miraculo à Deo confirmata. Voluit enim Deus successione Pontificum manere in tribu Levi, et nullo modo transire in alias tribus. Et in quibus rei perpetuam memoriam effecit, ut virga solius Aaronis, non autem virgæ aliarum tribuum, repetitè floresceret. Nos hic impingimus. Nam relicta legitima successione, quæ est in Ecclesiâ Romana, insitimus novos ministros, qui alios ante se nullos agnoscunt. In quo similes sumus Jeroboamo, qui ascivit sacerdotes, qui non erant de tribu ac successione Levi. (3 Reg. 12.)

Sextò, objicimus illi, sicut et aliis sacerdotibus, collatum; et argemus matrimonium. Sed profectò non aliâ de causâ, quam ut nostram lasciviam et turpitudinem excusamus. Alioqui, si ex veteri Testamento pensanda res est, sic argumentari oportebat: Pontifex et alii sacerdotes Leviticis, propter sanctitatem officii quod gerant, tenebantur abstinere ab usu matrimonii toto illo tempore qui in tabernaculo vel templo ministrabant: at in novo Testamento major est sanctitatis officii sacerdotalis, et in illo officio assidue versandum illis est. Ergò magis debent colere castitatem vite quam in veteri Testamento factum est. At nos Lutherani et Calviniste id non facimus, quia nullâ habita ratione ministerii nostri manemus in perpetuo matrimonii usu, non minus quam homines seculares: in quò re nec sacerdotes Leviticos nec Pontifices, sed nec quos lascivos ac petulicos homines videmus imitari. Præstaret sequi consilium Apostoli 1 Cor. 7, v. 7: *Volo enim omnes vos esse sicut me ipsum.* Et infra, v. 8: *Dico autem non vultis et viduis: Bonum est illis, si sic permanant, sicut et ego.* Et rationem adjungit, v. 32-35... *Qui sine uxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo: qui autem cum uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divitis est. Hoc saluberrimum documentum nos contemnimus.*

Septimò, objicimus illi, quòd tam ipse, quam alii episcopi et sacerdotes, solemnè ritu unguntur et consecrantur: et per contemptum solemnè appellare unctos; sed parùm prudenter: nam constat Deum in veteri Testamento præcepisse, ut Pontifex in capite ungeretur oleo sancte unctionis; et similiter, ut tam Pontifex quam sacerdotes, et eorum vestimenta, sanguine et oleo aspergerentur. Et quoniam hujusmodi ceremoniæ, quæ in veteri Testamento servate sunt, non necessario servari debeant in novo, tamen cum à Deo introductæ et approbatæ fuerint, mala esse non possunt. Cur ergò vel easdem, vel similes usurpari non liceat, si bono fine et intentione adhibeantur? Alioqui quid dicemus de unctione regum et imperatorum in novo Testamento? An et illa repudianda est? Nemo hoc dixerit. At si illam retinere fas est, cur in

CAPUT VIII.

DE MINISTERIS SYNAGOGÆ EXTRAORDINARIIS QUI ERANT PROPHETÆ.

Duplices erant prophete in veteri Testamento: aliqui veri, qui à Deo mittebantur; alii falsi, qui à Deo non mittebantur. Priores vel vocabantur prophete absolute, vel prophete Domini, vel Videntes. Posteriores, vel pseudoprophete, vel prophete Baal, vel prophete Incomum. Quibus ammemorandæ sunt Pythonissæ. De his omnibus dicam hoc ordine: 4 Quinam fuerint veri prophete in veteri Testamento? 2 Quod fuerit illorum officium? 5 Quomodo probaverint se à Deo missos? 4 An omnes de Christo prophetaverint? 5 Quis illorum fuerit præcipuus, Moyses, aut Joannes Baptista? 6 Quomodo intelligendum sit, quod Christus ait in Evangelio: *Omnes prophete usque ad Joannem?* 7 Quomodo verum sit, omnes prophetas Hierosolymis occisos esse? 8 Quinam fuerint falsi prophete? 9 Quomodo veri à falsis discernentur? 10 Quid de Pythonissis sentiendum? 11 An etiam in novo Testamento sint veri et falsi prophete?

QUESTIO PRIMA. — *Quinam fuerint veri prophete in veteri Testamento?* — Respondeo. Hi fuerunt præcipui: — 1. Moyses. Num. 12, v. 7; et Deut. 34, v. 10. — 2. Josue. Eccles. 46, v. 1. — 3. Samuel 1 Reg. 9, v. 6. — 4. David. — 5. Gad. 4 Reg. 22, v. 5. — 6. Nathan. 2 Reg. 7, v. 2; et 2 Par. 9, v. 29. — 7. Ahias Silonites. 3 Reg. 11, v. 39; et 2 Paral. 9, v. 29. — 8. Addo. 2 Paral. 9, v. 29. — 9. Michæas, filius Jemla. 3 Reg. 22, v. 8. — 10. Elias Thesbitæ. 3 Reg. 17, v. 1. — 11. Eliseus. 3 Reg. 10, v. 16.

Deinde quatuor illi, qui vocantur majores Prophete, quorum nomina sunt hæc: 1° Isaias, filius Amos; 2° Jeremias, filius Heleia, de sacerdotibus qui fuerunt in Anathoth; 3° Ezechiel, filius Buzi, sacerdos; 4° Daniel, qui et Ballhasar. Et alii duodecim, qui vocantur minores prophete, ut Osee, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Morasthites, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias. Quibus addi possunt tres alii, qui vixerunt sub finem veteris et initium novi Testamenti. Primus, Joannes Baptista, de quo dictum est Luc. 1, v. 76: *Et tu, puer, propheta Altissimi vocaberis.* Secundus, Zacharias pater Joannis Baptiste, de quo ibidem, v. 67-68: *Et Zacharias pater ejus repletus est Spiritu sancto: et prophetavit dicens: Benedictus, etc.* Tertius, Simeon, de quo Luca 2, v. 26: *Responsurus accipere à Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini.* Præter hos fuerunt etiam aliquot fœmine prophetissæ, ut Maria, soror Moysis (Exod. 15, v. 20); Debhora uxor Lapidoth (Judic. 4, v. 4); Holda, uxor Selluz Abi Thœbae (4 Reg. 22, v. 14); Elizabeth, mater

Joannis Baptista (Luc. 1, v. 41); Anna, filia Phaneel de tribu Aser (Luc. 2, v. 36); et quatuor filie Philippi diaconi (Act. 21, v. 9). Quibus omnibus preferenda est beata Dei Genitrix Maria, quae prophetauit dicens: *Beatum me dicent omnes generationes, non Gentilium, Turcarum, Judaeorum, sed vere fidelium.*

Quaerens: an non fuerint plures prophetae veteris Testamenti quàm qui jam enumerati sunt? Videntur fuisse plures. Nam 1 Reg. 10, v. 5-6 et 10 legitimus, gregem prophetarum visisse obviam Sauli, postquam à Samuele in regem unctus est. Resp. Nomen prophetae sumitur variis modis in Scripturâ. Primò, pro iis qui futura praedicunt. Et hoc sensu vos egimus hic de prophetis. Eorum officia paulò post explicabimus. Secundo, pro iis qui de peculiari motione Spiritus sancti, Deum laudant in citharis, psalteris, et cymbalis. Sic sumitur loco citato, ubi Samuel ait ad Saulum: *Obviam habebis gregem prophetarum descendantium de excelsis, et ante eos psalterium, et tympanum, et tibiam, et citharam, ipsaque prophetantes (id est, Deum laudantes), et insiliet in te Spiritus Domini, et prophetabis cum eis (id est, Deum pariter laudabis).* Sic citam sumitur Num. 11, v. 25, ubi de septuaginta senioribus, qui Moysi adjuvati erant, ita legitur: *Cumque requiesceret in eis Spiritus, prophetaverunt, id est, Dei laudes celebrarent.* Et 1 Reg. 19, v. 20: *Qui cum viderint cuneum prophetarum vaticinantium, et Samuelem stantem super eos, factus est etiam Spiritus Domini in illis, et prophetae exasperant etiam ipsi, id est, Deum laudare. Ita Emmanuel Sâ. ibidi., Abulenensis et Cornelius n. 11, 25. Tertio, pro iis, qui divino Spiritu vel Scripturam explicanti, vel ad pietatem exhortantur. Sic sumitur 1 Cor. 14, v. 5: *Qui propheta, hominibus loquitur ad edificationem, et exhortationem, et consolationem.**

QUESTIO II. — *Quodnam erat officium prophetarum in veteri Testamento.* — Resp. Primarium officium erat docere, instruere et reformare populum in cultu veri Dei, cumque hoc modo ad Christi adventum disporre. Et quidem Moyses docuit populum, quando deus et explicavit illi legem decalogi et Deuteronomii. Reliqui prophetae, qui diversis temporibus secuti sunt, reformarunt populum, et aberrantem à lege revocarunt in viam. Quò spectat illud Joan. 4, v. 57-58: *Alius est qui sovinat, et alius est qui metit. Ego misi vos metere, quod vos non laborastis: alii laboraverunt, et vos in labores eorum introistis.* Ubi Christus loquitur de prophetis et apostolis. Prophetae semnaverunt; apostoli messerunt. Propheta laboraverunt, apostoli eorum laboribus frui sunt. Quomòdò hoc? Quia prophetae, antequam venirent apostoli, multum laborarunt in erudiendo populo, et eorum corda ad Christum recipiendum prepararunt. Quòd si non fecissent, plus laborandum fuisset apostolis. (Vide Orig. tren. August. Chrysost. et alios apud Maldonatum in illum locum.) Illic primario officio annexa erant tria alia. Primum est, arguere, reprehendere, et oburgare eos qui vel

à vero Dei cultu, vel ab aliquâ aliâ divinâ lege recederent. Sic Samuel reprehendit Saulum regem, eò quòd non obedivisset voci Domini. (1 Reg. 15, v. 19.) Sic Nathan reprehendit Davidem propter adulterium et homicidium. (2 Reg. 12, v. 9.) Sic Elias populum claudicantem in duas partes. (5 Reg. 18, v. 21.) Daniel duos senes, quòd falsò accusassent Susannam de adulterio (Dan. 13, v. 52); et à dei neceps. Alterum est, predicare futura, quòd fcebat dupliciter. Nam propheta aliquando praedicebat futura bona, ad populi consolationem, ut adventum Messiae, et alia mysteria redemptionis humani generis. Isai. 7, v. 14.... *Virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Et cap. 14, v. 1: *Egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet.* Et cap. 44, v. 1: *Propè est ut veniat tempus ejus, et dies ejus non elongabuntur. Miserabitur enim Dominus Jacob.* Et cap. 40, v. 1: *Consolamini, consolamini, popule meus, dicit Deus vester.* Aliquando praedicebat et minabatur futura mala, quae imminabant populo propter sua peccata, ut famem, pestem, bellum, captivitatem. Jerem. 1, v. 14: *Ab Aquilone pandetur malum super omnes habitatores terrae.* Et cap. 5, v. 15-17: *Ecce ego adducam super vos gentem de longinquo, domus Israel, ait Dominus.... Et comedet segetes tuas, et panem tuum: devorabit filios tuos et filias tuas: comedet gregem tuum et armenta tua: comedet vineam tuam, et ficum tuam; et conteret urbes munitionis tuas, in quibus tu habes fiduciam.* Et cap. 19, v. 5-4.... *Ecce ego adducam afflictionem super locum istum, ita ut omnis, qui audierit nomen, tinniant aures ejus: eò quòd dereliquerit me.* Et infra, v. 11: *Sic conteram populum istum, et civitatem istam, sicut conteritur vas figulae, quòd non potest ultra instaurari.* Tertium est, secreta seu occulta cognoscere. Sic Samuel sciebat omnia quae erant in corde Saulis querentis asinas patris sui. (1 Reg. 9, v. 19.) Sic Elisaeus sciebat omnia quae à famulo absente erant perpetrata (4 Reg. 5, v. 26); itemque omnia secreta consilia regis Syriae. (4 Reg. 6, v. 12.) Sic Daniel sciebat occultum somnium Nabuchodonosor. (Dan. 2, v. 29.) Hinc obiter colligo, mirum non esse, si Sancti in caelo sciant ea quae apud nos geruntur.

QUESTIO III. — *Quomodo prophetae probant se à Deo missos esse?* — Necessè erat ut prophetae, qui dicebant se immediatò à Deo missos esse ad reformandum et arguendum populum, certis ac evidenter signis confirmarent suam missionem; alioqui populus non credidisset ipsis, sed pro impostoribus habuisset. Quod fateatur Moyses de seipso. Cum enim Deus dixisset illi, Exodi 5, v. 10: *Veni, et mitam te ad Pharaonem, ut educas populum meum, filios Israel, de Aegypto;* respondit Moyses, cap. 4, v. 1: *Non credent mihi, neque audient vocem meam, sed dicent: Non apparuit tibi Dominus.* Dupliciter autem probant se à Deo missos esse. Primò, per miracula. Sic probavit Moyses, quando virgam in serpente mutavit; aquas Aegypti in sanguinem convertit, et alia prodigia patravit, quae plaga Aegypti appellari solent. Sic Samuel, sic Elisaeus, sic alii prophetae plures. Luculentum ha-

benus exemplum in Eliâ, quod est hujusmodi: Tempore Achab regis, facti discipulati inter Eliam et prophetas Baal. Tam hi, quàm ille, legitime se missos affirmabant. Quis factus? Elias convocato universo populo, qui in duas partes elucidabat, non alio argumento usus est, quàm quòd diceret se suam missionem evidentè miraculo confirmare posse; prophetas Baal non posse. Quod etiam contigit hoc modo: Duo boves in frusta concisi, et super ligna positi sunt in holocaustum: alter pro Eliâ; alter pro prophetis Baal. Hi, invocato nomine Dei sui, non poterunt de caelo impetrare ignem, quò holocaustum consumeretur. Elias, invocato Deo Israel, impetravit. Haque holocaustum ab eo positum, igne de caelo misso, consumptum est. Quo miraculo pernotus populus, Eliam tantquam à Deo missum acceptavit: et prophetae Baal veluti impostores interfecti sunt. (5 Reg. 18, v. 21.) Omittò similia exempla. Secundo, probant suam missionem per veracem predictionem eorum quae brevi erant eventura. Sic Elias praedixit, tribus proximis annis non fore rorem et pluviam. (5 Reg. 17, v. 1.) Sic Michaeas, regem Achab infeliciter pugnatum in Ramoth Galaad. (5 Reg. 22, v. 17.) Sic Elisaeus, post unam diem fore tantam annone vililitatem, ut duo modii bordeli emantur uno statero. (4 Reg. 7, v. 1.) Sic Isaias, proximo anno fore abundantiam frugum; sequenti, poniorum copiam; tertio, plenam messem et vindemiam. (Isaiâ 37, v. 30.) Sic Jeremia, brevi futurum, ut Nabuchodonosor rex vastaturus sit terram Aegypti. (Jerem. 46, v. 15.) Et quia haec omnia evenerunt eo modo quo ab illis prophetis dicta sunt, idèò magnam auctoritatem sibi conciliarunt. Sicut è contrario quia non eveniebant ea quae à falsis prophetis praedicebantur, nulla illis fides habebatur. Et hoc signo discernendum esse inter veros et falsos prophetas, constat ex illo Deut. 18, v. 21-22: *Quòd si tacitè cogitatione responderis: Quomodo possum intelligere verbum, quòd Dominus non est locutus? Hoc habebis signum: quòd in nomine Domini propheta ille praedixerit, et non evenierit, hoc Dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui propheta confinxit, et idcirco non timebis eum.* Undè D. Hieron. in cap. 57 Isaias, super illud: *Tibi autem hoc erit signum, sic scribit: Idcirco vel maxime propheta apud populum habebat fidem, quia non solum de his quae multa post secula futura erant, sed etiam quae in continent et post non grande temporis spatium essent implenda, memorabant: ut quòd intra biennium rex Assyrius interiret, et urbi Jerusalem securitas redderetur.* Et Rupertus in Prologo in Oseam: *Cum prophetae natterentur ad promuntiandum de longinquo Christi adventum, simul etiam de propinquo datum vel injunctum est illis prophetae illud in quo citius veraces comprobari possent, scilicet imminente ab Assyriis Israeli captivitate; itemque instante Juda quoque Babylonis transmigrationem; et praeterea novum etiam minorum quae litteris eorum legitimus inserta. Nam igitur aiò evenisset captivitas eorum transmigratione illa, sicut per illos veritas prophetica praedixerat, palam constitit, quòd veraciter fuissent lo-*

cuti in nomine Domini, et quòd Deus missos eos. Atque ita completa prophetia patet, illud quoque quod reliquum, vel maximum erit de promissione et adventu Messiae, verum fore convinebat.

QUESTIO IV. — *An omnes prophetae veteris Testamenti de Christo prophetaverint? — Resp.* Omnes vel clarè, vel obscurè, de Christo vaticinati sunt. Quod generatim colligi potest ex duobus Scripturae testimoniis. Unum est Luc. 1, v. 68 et seq.: *Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit et fecit redemptionem plebi suae. Et crexit cornu salutis nobis in domo David patris sui; sicut locutus est per os Sanctorum qui à seculo sunt, prophetarum ejus; id est, Deus praedixit per omnes prophetas, qui fuerunt ab initio mundi, venturum redemptorem ex familiâ David.* Alterum Luc. 24, v. 27: *Et incipiens (Christus) à Moysè, et omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quae de ipso erant. Speciatim vero potest sic ostendi. Prophetia dupliciter fieri solet: 1^o Verbis; 2^o signis vel figuris. Igitur alii prophetae verbis de Christo vaticinati sunt: alii signis et figuris. Priori modo, Moysès, Deut. 18, v. 15: *Prophetam de gente tua, et de fratribus tuis sicut me, suscitabit illi Dominus Deus tuus; ipsum audies.* (Vide Act. 5, v. 22.) David Psal. 15, v. 10: *Non derelinques animam meam in inferno; nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* (Ibidem habetur Act. 2, v. 27-51.) Et Psal. 95, v. 13: *Judicabit orbem terrae in aequitate, et populus in veritate sua.* Et Psal. 96, v. 7: *Aderate eum, omnes Angeli eius.* (Ibidem. 1, v. 6.) Et Psal. 109, v. 1: *Dixit Dominus Domino meo: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Matth. 23, v. 34. Isai. 7, v. 44.... *Ecce virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel.* (Luc. 1, v. 34.) Et Isai. 55, v. 4-5: *Deus ipse veniet, et salvabit vos. Tunc aperientur oculi caecorum, et aures surdorum patebunt.* Et Isai. 44, v. 5: *Effundam enim aquas super sitientem, et fluentis super aridum.* Et ejusd. 35, 4: *Verè longiores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit. Et infra, v. 7: Oblatus est, qui ipse tulit, et non aperuit os suum: sicut avis ad occisionem dicitur, et quasi agnus coram tondente se obmutat. Et infra, v. 12: *Cum sceleratis reputatus est: et ipse peccata multorum tulit, et pro transgressoribus rogavit.* Luc. 22, v. 37. Jerem. 23, v. 5: *Ecce dies veniunt, dicit Dominus; et suscitabo David germen justum; et regnabit rex, et sapiens erit: et factus iudicium et iustitiam in terra.* Et cap. 51, v. 22: *Creavit Dominus novum super terram: femina circumdabit virum.* Ezech. 52, v. 7: *Et operiam, cum exsultaveris fueris, caelum, et nigrescere faciam stellas ejus; solem mibe tegam, et luna non dabit hunc suum.* Dan. 9, v. 24: *Septuaginta hebdomadae abbreviate sunt super populum tuum, et super urbem sanctam tuam, ut consummaretur praevocatum, et firmaretur peccatum, et deleatur iniquitas et adducatur iustitia sempiterna, et impletur visio, et propheta, et unguetur sanctus Sanctorum.* Oseea 6, v. 5: *Visificabit nos (Dominus) post duos dies; in die tertiâ suscitabit nos.* Et cap. 11, v. 1: *Ex Aegypto vocari filium meum.* Et cap. 15,**

v. 14: *De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos: ero mors tua, ô mors! morsus tuus ero, inferne.* Joel 2, v. 28: *Et erit post hæc. Effundam Spiritum meum super omnem carnem: et prophetabunt filii vestri et filie vestre.* Amos 9, v. 11: *In die illâ suscitabo tabernaculum David, quod cecidit: et reedificabo aperturas murorum ejus, et ea quæ corruerant instaurabo.* Act. 15, v. 16. Michæas 5, v. 2: *Et tu, Bethlehém Ephrata, parvulus es in millibus Juda; ex te mihi egredietur qui sit Dominator in Israel, egressus ejus ab initio, à diebus æternitatis.* (Math. 2, v. 6.) Mich. 7, v. 6-7: *Filius contumeliam facit patri, et filium consurgit adversus matrem suam, nurus adversus socrum suam; et inimici hominis, domestici ejus. Ego autem ad Dominum aspiciam, expectabo Deum Salvatorem meum.* Math. 10, v. 35. Nahum 1, v. 15: *Ecce super montes pedes evangelizantis et annuntiantis pacem.* (Rom. 10, v. 15.) Habac. 2, v. 5: *Adhuc visus procul, et apparebit in finem, et non mentietur. Si moram fecerit, expecta illum, quia veniens veniet, et non tardabit.* Sophon. 5, v. 14-15: *Lauda, filia Sion; júbila, Israel; letare, et exulta in omni corde, filia Jerusalem: Abstulit Dominus iudicium tuum, averit inimicos tuos; Rex Israel, Dominus in medio tui, non timebis malum ultra.* Et ibid., v. 17: *Dominus Deus tuus in medio tui fortis ipse salvabit.* Aggæus 2, v. 7-8: *Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc unum modicum est, et ego commovebo caelum, et terram, et mare, et aridam. Et movebo omnes gentes; et veniet Desideratus cunctis gentibus.* Zachar. 2, v. 10: *Lauda et letare, filia Sion: quia ecce ego venio, et habitabo in medio tui, ait Dominus.* Et cap. 3, v. 8: *Ecce enim ego adducam servum meum Orientem.* Et cap. 6, v. 12: *Ecce Vir oriens nomen ejus.* Et cap. 8, v. 5: *Hæc dicit Dominus exercituum: Reversus sum ad Sion, et habitabo in medio Jerusalem: et vocabitur Jerusalem civitas veritatis.* Et cap. 9, v. 9: *Ecce rex tuus veniet tibi, justus et salvator; ipse pauper, et ascendens super asinum, et super pullum filium asine.* Et cap. 11, v. 12: *Et appendent mercedem meam triginta argenteos.* Et cap. 12, v. 10: *Effundam super domum David, et super habitatores Jerusalem spiritum gratiæ et precum: et aspiciet ad me, quem confecerunt.* Et cap. 15, v. 7: *Percite pastorem, et dispergant oves.* Malach. 4, v. 11: *Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, et in omni loco sacrificatur, et offeruntur nomini meo oblatio munda.* Et cap. 3, v. 1: *Ego mitto Angelum meum, et præparabit viam antè faciem meam. Et quæritur, et Angelus testamenti, quem vos vultis.* Et cap. 4, v. 2: *Orietur vobis timentibus nomen meum Sol justitiæ.* Posteriori modo, nempe per signa et figuras, multi prophete de Christo vaticinati sunt: 1° Jonas, cap. 2, v. 1: *... Erat Jonas in ventre piscis tribus diebus et tribus noctibus.* 2° Omnes illi qui prædixerunt Judæis liberationem ex captivitate babilonica, quæ erat figura liberationis totius mundi, quæ Christus nos erat liberaturus à captivitate peccati. 3° Omnes illi qui expresserunt typum vel figuram

Christi, sive quoad incarnationem, sive quoad mortem et passionem, sive quoad resurrectionem, sive quoad alia mysteria. De quibus videri potest Prosper in lib. de Predict.

Quæstio v.—*Quis fuerit præcipuus prophetarum veteris Testamenti?*—Aliqui Moysen, alii Joannem Baptistam præferunt. Uterque enim habet peculiare testimonium suæ eminentiæ. Moyses quidem, Num. 12, v. 6 et seq: *Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. At non talis servus meus Moyses, qui in omni domo meâ fidelissimus est. Ore enim ad os loquor ei, et palam, et non per ænigmata et figuras, Dominum videt.* Joannes verò, Math. 11, v. 9, ubi Christus de illo loquitur: *Sed quid existis videre? Prophetam? Eitiam dico vobis, et plus quam prophetam.* Resp. Moyses fuit præcipuus; non quidem simpliciter et omni modo, sed in duplici sensu. Primò, quia Deus loquebatur illi facie ad faciem, sicut amicus amico loquitur; reliquis non item, ut constat ex testimonio alio. Et hæc comparatio procedit de Moysæ et aliis prophetis excludendo Joannem Baptistam, juxta illud: *Lex et prophete usque ad Joannem.* Quia in multis gessit typum seu figuram Christi, ut prolixè explicatum est, cap. 6, q. 3, n. 5. Nihilominus alii alii prophete, et aliâ parte, præferendi sunt Moysi. Nam Isais plura de Christo in particulari vaticinatus est quam Moyses. Joannes Baptista non venturum, ut Moyses, sed præsentem annuntiat: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Nota. Tria de Joanne Baptistâ legimus: 1° Quòd fuerit propheta. 2° Quòd non fuerit propheta. 3° Quòd fuerit plus quam propheta. Primum asserunt Zacharias, pater ejus, Luc. 1, v. 76: *Et tu puer, propheta Altissimi vocaberis.* Alterum asserunt ipse. Cùm enim interrogaretur à sacerdotibus: *Propheta es tu?* Respondit: *Non sum.* Tertium asserunt Christus: *Quid existis videre? Prophetam? Eitiam dico vobis, et plus quam prophetam.* Quæ omnia bene inter se coherent. Fuit enim propheta, quia spiritu prophético agnovit Christum, nemine indicante. Non fuit propheta, more aliorum, qui de Christo longè post venturo vaticinabantur. Fuit plus quam propheta, quia reliqui prophete ad homines, Joannes ad ipsum Christum missus est. Undè peculiari modo de illo prædixit Deus per Malachiam, cap. 5, v. 1: *Ecce ego mitto Angelum meum, et præparabit viam antè faciem meam. Est enim Angelus, non qualiscumque, sed missus antè faciem Christi, quod de aliis prophetis dici non potest.* (Vid. Maldonat. in cap. 11 Math., v. 10.)

Quæstio vi.—*Quomodo intelligendum sit illud Christi: Omnes prophete usque ad Joannem?* Ratio dubitandi est, quia etiam post Joannem fuerunt aliqui prophete, ut Joannes evangelista, Paulus, Agabus, et alii, de quibus questione 11 dicendum est. Resp. Verba Christi sunt hæc, Math. 11, v. 11: *Omnes enim prophete et lex usque ad Joannem prophetaverunt.* Quorum verborum varia est explicatio, sed duæ per cæteris probabiliores. Una, Christum loqui de omnibus prophetis veteris Testamenti qui Joannem es

Christum præcesserunt. Ut hic sit sensus: Omnes prophete veteris Testamenti prædixerunt Christum venturum; Joannes fuit primus qui præsentem annuntiavit. Ita Chrysostomus, Hieronymus, Beda, Euthymius. Altera, legem et prophetas usque ad Joannem prophetasse, id est, viguisse, vim habuisse, officio suo functos esse, durasse. Ita Maldonat. Et hoc colligit ex antitheta, quod sequitur: *A diebus autem Joannis Baptistæ, regnum celorum vim patitur.* Ubi regnum celorum opponitur legi et prophetis, id est, novum Testamentum opponitur veteri. Ut hic sit sensus: Lex et prophete vigerunt usque ad Joannem Baptistam; at à tempore Joannis Baptistæ incipit Evangelium, seu novum Testamentum.

Pices: Lex duravit etiam post Joannem Baptistam, non fuit abrogata, nisi per mortem Christi. Resp. Illa particula, *usque ad Joannem*, non significat, usque ad nativitatem Joannis, quasi tunc lex abrogata sit; sed usque ad prædicationem Joannis, quia tunc cepit paulatim deficere, sicut tenebræ paulatim deficiunt, quando aurora accedit. Verumtamen est, non fuisse penitus abrogata, nisi per mortem Christi, ut cap. 6, q. 2, n. 6, dictum est.

Quæstio vii.—*An verum sit omnes prophete Hierosolymis occisos esse?*—Ratio dubitandi sumitur ex verbis Christi, Luc. 15, v. 35: *Non capit prophetam perire extra Jerusalem.* Græcè est, *ὄχι ἐξέηρα*, id est, non contingit, seu impossibile est occidi aliquem prophetam extra Jerusalem. Quod tamen non videtur verum. Primò, quia Jeremias in Ægypto, Ezechiel in Chaldaea occisi sunt, ut testatur Epiphanius in eorum Vitis, et Dorotheus in Synopsi. Secundò, multi prophete occisi sunt à Jezabel in Samaria, ut habetur 5 Reg. 19, v. 10. Resp. Christus non vult significare, nunquam omnino contingere, ut aliquis propheta extra Jerusalem occidatur (quia hoc constat falsum esse), sed raro contingere. Utitur autem hyperbole, et exaggeret ingratitude illius civitatis, quæ non agnoscebat beneficium à prophetis acceptum, sed eos, ubicumque poterat, persequebatur et occidebat. Et hinc colligit Christus, se etiam ibi occidendum, quod et factum est. Hæc expositio patet ex ipso textu, qui sic Luc. 15, v. 31 et seq. habet: *Accesserunt quidam Pharisæorum, dicentes illi: Exi, et vade hinc, quia Herodes vult te occidere.* Et ait illis: *He, et dicite vulpi illi: Ecce egredior dominum, et sanitates perficio hodie et cras, et tertio die consummor.* Verumtamen oportet me hodie et cras et sequenti die ambulare, quia non capit prophetam perire extra Jerusalem. Jerusalem, Jerusalem! Ique occidis prophetas, et lapidas eos qui mittuntur ad te, etc. Hæc facta sunt in Galilæa, ubi Herodes dominabatur. Distabat autem Galilæa à Jerusalem itinere trium dierum. Et propterea dixit Christus: *Oportet me hodie et cras et sequenti die ambulare, nempe ut ex Galilæa veniam in Jerusalem; quia communiter fit, ut propheta non alibi quam in Jerusalem moriatur.* Itaque sensus verborum Christi consistit in his duobus: 1° Non est in potestate Herodis ut anticipet tempus moriendi quod mihi à Deo constitutum est.

2° Ibo hinc in Jerusalem, ut ibi occidat, ubi omnem ferè propheta occisi sunt.

Quæstio viii.—*Quam fuerint falsi prophete in veteri Testamento?*—Resp. Duplices erant falsi prophete apud Judæos, ut patet Jerem. 23, à v. 9 usque ad finem. Alii in Samaria qui prophetabant in Baal; alii in Jerusalem, qui quidem dicebant se prophete in vero Deo, et ab eo se missos esse, sed mentiebantur. Prioribus erant idololatricæ; posteriores non item. De prioribus est frequens mentio in libris Regum, præsertim 5 Reg. 18, v. 19, ubi Elias interfecit quadringentos et quinquaginta prophetas Baal, et quadringentos prophetas Isocorum, qui comedeabant de mensâ Jezabel. Item 5 Reg. 22, v. 6, ubi quadringenti prophete prædixerunt regi Israel victoriam contra Ramoth Galaad. Item 4 Reg. 10, v. 19, ubi omnes prophete Baal, qui tunc erant, à Jehu rego interfecit sunt in templo Baal. De posterioribus fit mentio in libris prophetarum, ut Jerem. 14, v. 14: *Dixit Dominus ad me: Falsò prophete vaticinantur in nomine meo; non misi eos, et non præcepi cis, neque locutus sum ad eos: visionem mendacem, et divinationem, et fraudulentiam, et seductionem cordis sui prophetant vobis.* Et cap. 23, v. 21: *Non mitterem prophetas, et ipsi currebant; non loquebar ad eos, et ipsi prophetabant.* Etzech. 13, v. 6: *Vident vana, et divinant mendaciam, dicentes: Ait Dominus, cum Dominus non miserit eos, etc.* Ex priori genere fuit Sedecias, filius Chanaana, qui perensit Michæam in maxillam. (5 Reg. 22, v. 24.) Ex posteriori Hanaïas, filius Azur, propheta de Gabaon. (Jerem. 28, v. 1.) Item Achab, filius Colias; Sedecias filius Maasie, et Semeias Nephelamites, qui cum populo Iudeorum in Babilonem erant translati, et falsò prophetabant, brevi fore finem captivitatis. (Jerem. 29, v. 21, et seq.) Item, senex quidam propheta in Bethel, qui decepit alium prophetam vaticinante contra altare, quod exererat Jeroboam. (5 Reg. 14, v. 11.) Hi, et similes falsi prophete, semper ferè contradicebant veris prophetis, ut quando verè prædicebant famem, bellum, captivitatem, et alias penas à Deo indulgentas propter peccata populi, tunc falsi prædicerent fertilitatem, pacem et prosperitatem, ut patet Jerem. 14, v. 13-14: *Et dixi: Domine Deus: Prophete dicunt eis: Non videbitis gladium, et fames non erit in vobis, sed pacem veram dabit vobis in loco isto.* Et dixit Dominus ad me: *Falsò prophete vaticinantur in nomine meo.* Hujus rei multa occurrent exempla. Sedecias, qui erat unus ex prophetis Baal, contradicebat Michæam, qui erat propheta Domini. Ille assererat regem Israel feliciter expugnaturum Ramoth Galaad; quod negabat Michæas. (5 Reg. 22, v. 11.) Item Hanaïas contradicebat Jeremias: Ille assererat vasa templa, quæ abstulerat Nabuchodonosor, post biennium remittenda esse in Jerusalem; Jeremias negabat ibi tantò futurum. (Jerem. 28, v. 2.) Item Achab, Sedecias, et Semeias contradicebant eidem Jeremias. Illi dicebant, populum mox reditum ex captivitate babilonica; hic, septinginta annis mansurum in captivitate. (Jerem. 29, v. 10, 22.)

Quæres, quæ fuerit causa hujus contradictionis? Resp. Fuit hæc Veri prophæte quærebant salutem populi Judeorum; idcirco minabantur captivitates et afflictiones, ut populum revocarent à peccatis, et per penitentiam Deo reconciliarent. At falsi prophæta studebant proprio commodo et utilitati; ac proinde, ut populo placerent, et non eo munera acciperent, promittebant pacem, prosperitatem, et rerum omnium abundantiam. Et sic miserè decipiabant populum. Hoc conquiretur Deus (Isaïa 5, v. 12): *Populum meum executores sui spoliaverunt, et mulieres domitæ sunt eis. Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt.* Et *Ezech. 13, v. 10: Deceperunt populum meum dicentes Pax, et non est pax.* Et infra, v. 19: *Violabant me ad populum meum, propter pugillum hordei et fragmen panis, ut interficerent animas.* Et cap. 22, v. 25: *Conjuratio prophetarum in medio ejus, sicut loqui regius, rapiscusque prodam, animas devoraverunt, opes et pretium acciperunt.*

Dices: Præter falsos prophetas, qui erant in Jerusalem et Samariâ, fuerunt etiam alii, ut Balaam, Num. 22, v. 5, et 2 Pet. 2, v. 15. Resp. Nos hic tantum agimus de illis qui fuerunt apud Judæos, sive fuerint in Judæâ, sive in Samariâ. Inter eos non fuit Balaam. An autem Balaam, quem constat fuisse gentilem, fuerit propheta Dei, an diaboli, questio est. Eugubinus putat fuisse prophetam Dei. Primò, quia rogatus à Balæ rege Moabiturum, ut malediceret populo Israël, voluit prius consulere Deum, qui etiam suggestit illi quid faciendum esset. (Num. 25, v. 5.) Secundo, quia Hebræi tradunt fuisse amicum Job (qui in libro Job vocatus est Eliu), et initio quidem fuisse virum sanctum et prophetam Dei; sed postea propter inobedientiam et avaritiam, factum esse malum. Quod posterius etiam testatur S. Petrus loco citato. Nec obstat quòd fuerit gentilis, quia multi gentiles à Deo consecuti sunt donum prophetiæ: ut Mercurius Trismegistus; Sybille apud Aegyptios; Zoroastres apud Persas; Orpheus apud Græcos; Abaris apud Hyperboreos; Zalmoxis apud Getas. Alii docent non Dei, sed diaboli prophetam fuisse; quod videtur probabilius. Primò, quia vocatur *ariolos*. (Num. 22, v. 5.) Et ob hanc causam magni auctores aiunt, fuisse malum, ut Cyrillus, lib. 6 de Adoratione; Theodoretus, q. 40; Aug., serm. 105 de Tempore, et alii. Secundo, quia questus augurium. (Num. 24, v. 1.) Et ad illud captivandum septem aras extraxit ipsi Baal, eique victimas immolavit. (Num. 22, v. 41, et cap. 25, v. 1.) Tertiò, quia sicut aliis sæpe maledixerat, ita etiam rogatus à Balæ, rege Moabiturum, voluit maledicere populo Israël, et in hunc finem capiebat auguria et victimæ diaboli. At Deus preveniens, occurrit illi, et quasi invitum coegit populo Israël benedicere, quod aliqui non erat facturus. Quartò, nec verum est Balaam fuisse Eliu amicum Job. Nam Eliu fuit Idumæus, seu ex regione Ausitidis, ut dicitur septuaginta interpretes, cap. 32, Job. 2; Balaam verò fuit ex Mesopotamiâ, ut patet Deut. 25, v. 4. (Vide Cornelium, in cap. 22 Num. v. 5.)

Resp. Duobus modis, ut colligitur ex his quæ quest. 5 dicta sunt. 1^o Per virtutem miraculorum. Nam veri prophæta, ut probarent se missos esse à Deo, suam missionem miraculis confirmabant. At falsi non poterant id prestare, ut patet exemplo prophetarum Baal, qui non poterant ignem de celo impetrare, ad comburendum sacrificium quod offerbant; Elias autem impetravit. 2^o Per veraces predicationes. Nam veri prophæta prædicabant aliqua quæ statim fiebant; et sic fidem et auctoritatem astruebant sibi apud populum. At falsi falsas habebant predicationes. Et ex hoc capite populus dicebatur discernere, an quisvis, qui prophetam se dicebat, missus esset à Deo, necne, ut habetur Deut. 18, v. 22. Quod confirmari potest varis exemplis. Nam prophæta Baal prædixerunt regi Israël: *Ascende in Ramoth Galaad, et vade prosperè, et tradet Dominus in manus regis.* 3 Reg. 22, v. 12. Quod tamen non est factum. Similiter Hananias prædixit: *Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Contrivi jugum regis Babylonis. Adhuc duo anni steterunt, et ego referri faciam ad locum istum omnia vasa domus Domini, quæ tulit Nabuchodonosor, rex Babylonis, de loco isto, et transtulit ea in Babylonem.* Jerem. 28, v. 2-3. Neque hoc factum. Idem dici potest de Achab, Seducia, Semeiâ et aliis, quorum predicationes constat fuisse falsas.

QUESTIO PRIMA. — *Quid de Pythonibus et Pythonissis sentiendum? — De illis exstant aliqua Scripture testimonia, quæ hic recensio. Primam est, Deut. 18, v. 9 et seq.: Quando ingressus fueris terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi, cave ne initiari velis abominaciones illarum gentium, nec inveniaris in te, qui lustrat filium suum, aut filium, ducens per ignem; aut qui ariolos sciscitetur, et observet somnia atque auguria, nec sit maleficus, nec incantator, nec qui pythones consulat, nec divinos, aut querat à mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominatur Dominus, et propter istiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo. Secundum est 1 Reg. 28, v. 5 et seq.: Saul obtulit magos et ariolos de terrâ. Congregatique sunt Philistini..... et vidit Saul castra Philistinum, et timuit, et expavit cor ejus nimis. Consulitque Dominum, et non respondit ei neque per somnia, neque per sacerdotes, neque per prophetas. Dixitque Saul servi suis: Quarite mihi mulierem habentem pythionem, et vadam ad eam, et sciscitator per illum. Et dixerunt servi ejus ad eum: Est mulier pythionem habens in Endor. Mutavit ergo habitum suum: vestitusque est aliis vestimentis, et abiit ipse, et duo viri cum eo, veneruntque ad mulierem nocte, et ait illi: Divina mihi in pythone, et suscita mihi quem dixeris tibi. Tertium est 4 Reg. 21, v. 6: Traduxit (Manasses) filium suum per ignem; et ariolos est, et observavit auguria, et fecit pythones, et aruspices multiplicavit. 4 Quartum est 4 Reg. 25, v. 24: Sed et pythones et ariolos, et figuras idolorum, et immunditias et abominaciones, quæ fuerant in terra Juda et Jerusalem, abstulisti Joias. Quintum, Isaïa 8,*

v. 19. *Cum dixerint ad vos: Quarite à pythionibus et a divinis, qui strident in incantationibus suis; numquid non populus à Deo suo requiret, pro vicis à mortuis?* Sextum, Isaïa 19, v. 5: *Dirumpetur spiritus Aegypti in rascibus ejus, et consilium ejus precipitabo: et interrogabunt simulacra sua, et divinos suos, et pythones, et ariolos. Septimum, Isaïa 29, v. 4: Humiliteris, de terrâ loqueris, et de humo audietur eloquium tuum; et erit quasi pythionis de terrâ vox tua, et de humo eloquium tuum mussabit. Octavum, Act. 16, v. 16 et seq.: Factum est autem euntibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem spiritum pythionem obviare nobis, quæ quæstum magnum præstabat dominis suis divinando. Hæc subsecuta Paulum, et nos, clamabat dicens: Isti homines servi Dei excelsi sunt, qui annuntiant vobis viam salutis. Hæc autem sciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, et conversus, spiritui dixit: Precipio tibi in nomine Jesu Christi exire ab eâ. Et exiit eadem hora.*

Circa hæc testimonia solent multa disputari. 1^o Quid sit lustrare filium vel filiam per ignem? 2^o Qui dicantur arioli, aruspices, pythones, divini, incantatores? 3^o Quid somnium et augurium? 4^o Quid sit querere veritatem à mortuis? Et quæ similia sunt. Nobis sufficit explicare quod proposui, nempe qui sint pythones et pythonissæ. Nihil dicam de etymologia nominis, sed de usu. Usus obtinuit, ut illi dicantur pythones, qui ex instinctu demonis divinant de rebus futuris. Et quidem, si viri sunt, vocantur pythones, pythionici, pythii: si femine, pythonissæ, pythæ, pythionem aut spiritum pythionis habentes. Ut hoc melius intelligatur, notanda sunt quæ sequuntur. Prædictio futurorum, quatenus excedit captum humanum, duplex est: una fit ex instinctu Dei, altera ex instinctu demonis. Prior ordinariè vocatur prophetia, à quâ propheta; posterior, divinatio, à quâ divini dicti sunt. D. Thom. in 2-2, q. 85, a. 1 et 2. Rursùm, divinatio duplex est: una per explicitam; altera per implicitam demonis invocationem. Tunc aliquis censetur explicitè invocare demonem, quando vel expressis verbis illum invocat; vel cum eo pactum init; vel aliquid reipsa facit ex pacto jam inito: sciens et volens aliquid usurpat, quod demon solet futura prædicere. Tunc implicitè, quando id quod occultum est sen tacitè, conatur investigare per media vana et indebita, quæ per se nihil præsent ad certam futurorum cognitionem. Tametsi enim in tali caso non petat expressè subsidium à demone, tamen demon spontè se ingerit, et homini curioso persuadet eventurum id, quod per hujusmodi vana et indebita media futurum esse significatur. (D. Th. ibid., a. 5; Sanchez, lib. 2 Moral., cap. 48, n. 3; et alii ab illo citati.) Prior divinatio, quæ est per explicitam demonis invocationem, variis modis fieri solet, prout variis modis demon consulitur, aut respondet. Primò, consulitur per suos pythones et pythonissas, de quibus nunc agimus, et tunc per eosdem respondet. Quomodo autem respondeat, questio est. Quamvis enim certum sit demonem presentem esse in ventre pythonicorum et pythonissarum, tamen non

satis constat inter auctores an loquatur per eos eorum, more humano; an verò per umbilicum, aut vicinas partes. Aliqui hoc, aliqui illud asserunt. Nec obstat, quòd veteres ventriculorum appellent; hoc enim potest utroque sensu accipi: vel quòd loquatur per umbilicum, aut vicinas partes, quæ circa ventrem sunt, vel quòd vox illius, tametsi exeat per os, humano more, tamen ex imo ventre prodire videatur. (Vide Lorinum, in cap. 16 Act., v. 16.) Secundo, consulitur per sacrificia animalium, et tunc respondet per signa quædam apparentia in extis animalium. Hoc genus divinandi vocatur aruspicum: undè aruspices dicti sunt. Tertiò, consulitur per invocationem et preces in idolis; et tunc respondet per idola; quod vocatur oraculum. Quartò, consulitur per somnia; ut quando quis cubat, vel certo loco, vel cum certâ unctione, vel cum aliis caremoniis, eo fine, ut inter somnium accipiat à demone notitiam rerum futurarum. Quintò, consulitur per præstigiū; ut quando demon ex pacto appareat alicui in externâ forma; quæ oculos præstringat, et de oculis illum instruit. Sextò, per varia signa, sive in corporibus terrestribus apparentia, ut in ligno, metallo, lapide: sive in aere, sive in aquâ, sive in igne. Septimò, per mortuos; ut quando quis peti à demone excitari mortuum, qui respondeat de aliquo futuro eventu. Sic fecit Saul, petens à Pythonissâ, ut ope diaboli suscicaret Samuele. (4 Reg. 28, v. 11.) An autem Samuel apparuit ope demonis, an potius virtute Dei, questio est alterius loci. (Vide D. Th. 22, q. 195, art. 4, ad 2; Sanchezium, loc. suprâ cit., et Lessium, cap. 45, dub. 5.)

QUESTIO II. — *An etiam in novo Testamento sint veri et falsi prophæta? — Novum Testamentum incipit à Christo et apostolis. Est ergo questio, an à tempore Christi et apostolorum fuerint alii prophæta, qui futura prædicerent? Ratio abundanti sumitur ex illo Matth., v. 15: Omnes enim prophæta et lex usque ad Joannem prophetaverunt. Ergo nullus post Joannem Baptistam prophetavit. Item ex illo Hebr. 1, v. 1-2: Olim Deus loquens patribus in prophetis; notissimè diebus istis locutus est nobis in Filio; non quasi dicat: Olim loquebatur per prophetas, jam non amplius per prophetas, sed per Filium. Resp. In novo Testamento sunt etiam veri et falsi prophæta. Veri sunt in Primò, Christus ipse, qui prædixit sui mortem et passionem (Matth. 20, v. 19) crucifixionem, (Joan. 5, v. 14, et cap. 8, v. 28, cap. 12, v. 25), ascensionem (Joan. 5, v. 15, et cap. 6, v. 63.) Spiritus sancti missionem (Joan. 7, v. 39, et cap. 14, v. 16, et cap. 15, v. 26) et multa alia. Secundo, Joannes evangelista, qui prædixit multa in Apocalypsi, quæ teste Hieronymo in Epist. ad Paulin., tot habet sacramenta quot verba. Tertiò, Paulus apostolus, qui duo potissimum prædixit: Primò, sua vincula, Act. 20, v. 25: Spiritus sanctus per omnes civitates mihi protestatur, dicens: Quoniam vincula et tribulationes Jerusalem me manent; denique suam et sociorum liberationem à tempestate maris, Act. 27, v. 22 et seq.: Et nunc suadéo vobis bono animo esse; amissio enim nullius animæ erit ex*

robis, praterquam navis. Adstitit enim mihi hinc nocte Angelus Dei, cuius sum ego, et cui describo, dicens: Ne timeas, Paulus; Cesari te oportet assistere: et ecce novavit tibi Deus omnes, qui navigant tecum. Propter quod bono animo estote, viri: credo enim Deo, quia sic erit quemadmodum dictum est mihi. Quare, Agabus, qui etiam duo legitur predixisse. Primò, futuram famem. Act. 11, v. 27, 28: *In his autem diebus supervenient ab Hierosolymis prophete Antiochiam: et surgens unus ex eis nomine Agabus, significabat per spiritum, famem magnam futuram in universo orbe terrarum, quae facta est sub Claudio. Secundò, Paulum à Judaica propheta, nomine Agabus. Is cum venisset ad nos, tulit zonam Pauli: et alligans sibi pedes et manus, dixit: Haec dicit Spiritus sanctus: Virum cuius est zona haec, sic alligabunt in Hierusalem Judaei, et tradent in manus Gentium. Quintò, filiam Philippi diaconi, de quibus, Act. 21, v. 9: *Huic (Philippo) erant quatuor filiae virgines prophetantes. Quod prophetaverint, non constat. Nec audiendos Lutherus, qui in libro de abroganda Missa privatà, ait, fuisse prophetantes, id est, predicantes seu docentes verbum Dei; ut inde convincat, etiam mulieres posse docere et concionari, quod est contra Apostolum, 1 Tim. 2, v. 11-12: *Mulier in silentio dicat cum omni subjectione; docere autem mulieri non permitto; et 1 ad Corinth. 14, v. 34: *Mulieres in Ecclesiis taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditus esse. Præter hos prophetas novi Testamenti, quorum fit mentio in Scripturis, fuerunt multi alii post tempora Apostolorum, qui etiam prophetae donum consecuti sunt: de quibus videri possunt vite sanctorum et martyrologia. Porro prophetae novi Testamenti parum conveniunt cum veteri Testamento, parum ab eis discrepant. In duobus conveniunt: Primò, quòd utriusque vel per miracula, vel per veracem predictionem, probaverint se à Deo missos esse. Secundò, quòd aliquando verbis, aliquando externis signis futura praedixerint. Hoc posteriori modo multa praedixerunt Isaias, Jeremias, Ezechiel, Oseas, Agabus et alii. Isaias quidem, dum nudus et discalceatus ambularet per plateas. (C. 20, v. 2.) Jeremias, dum indueret iumbrae lineum, et postea absconderet illud juxta Euphratem in foramine petrae, et putrefactum inde extraheret. (Cap. 13, à v. 1 usque ad 12.) Ezechiel, dum in latere describeret obidionem civitatis Jerusalem, et panem stercore conspersum comederet. (Cap. 4, v. 1 et seq.) Oseas, dum acciperet uxorem fornicariam, et ex ea prolem generaret. (Cap. 1, v. 2.) Agabus, dum alligaret manus et pedes suos zonà Pauli apostoli. (Act. 21, v. 11.) In eo discrepant, quòd prophetae veteris Testamenti prophetaverint de Christo venturo. Prophetae novi Testamenti de aliis rebus, quae post Christum futurae erant. Undè illud, quod initio dicebatur: *Omnes prophetae usque ad Joannem prophetaverunt, sic debet intelligi: Omnes usque ad Joannem prophetaverunt de venturo Christo; Joannes Christum presentem demonstravit: Ecce Agnus Dei; ecce qui tollit peccata mundi.*****

Hec de veris prophetis. De falsis generatim loquitur Christus, Matth. 7, v. 15-16: *Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: à fructibus eorum cognoscetis eos.* Et Matth. 24, v. 11: *Multi pseudo-prophetae surgent et seducunt multos.* Et Joan. Epist. 1, cap. 4, v. 1: *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint; quoniam multi pseudo-prophetae exierunt in mundum.* Talis fuit Elymas magus (alter Barjesu) quarens Sergium proconsulem avertere à fide. (Actor. 13, v. 6.) Tales Hymeneus et Philetus, qui docebant resurrectionem esse jam factam, et subvertebant quorundam fidem. (2 Tim. 2, v. 17.) Tales illi, de quibus Apostolus ad Gal. 4, v. 7: *Sunt aliqui, qui vos conturbant.* Tales Marcus, Montanus, Marcianus, apud Baronium, tom. 2 Annal. Tales denique, ut uno verbo dicam, omnes haeretici, non modo veteres, sed etiam moderni, qui simillimi sunt falsis prophetis in veteri Testamento. 1° Quia falsi prophetae dicebant se missos esse à Deo. 2° Non poterant probare se missos esse. 3° Semper fausta, et quae populo grata erant, vaticinabantur, ut pacem, victoriam, fertilitatem, et rerum omnium abundantiam. (Jerem. 14, v. 15.) Et ideò à plerisque libenter audiebantur. Similiter faciunt moderni nostri prophetae. Primò, aiunt se à Deo missos esse ad reformandam Ecclesiam. Secundò, non possunt probare se missos esse; nec ullo miraculo, aut veraci predictione id habentibus probantur. Praedixit quidem Lutherus: *Pestis erant viri, moriens erum mors tua, Papa: sed fuit mendax predictio: mortuus est Lutherus; vivit adhuc Papa. Tertio, semper fausta, et quae populo grata sunt, vaticinantur. Eorum vox est: Per fidem salvabimini; bona opera nihil proderunt; non opus est jejuniis et castigatione corporis; crescite et multiplicamini; si non vult vobis, veniat ancilla. Hanc vocem plerique libentius audiunt, quam illam Christi et Apostolorum: *Poenitentiam agite. Mortificate membra vestra, quae sunt super terram. Abstine à carnalibus desideriis. Sobrii estote, et vigilate.**

CAPUT X.

DE RELIGIOSIS SYNAGOGÆ, QUI ERANT NAZARÆI ET RECHABITE.

Præter Levitas, sacerdotes, Pontificem, et prophetas, de quibus dictum est: erant etiam alii in veteri Testamento qui à communi populo distinguebantur. Primò quidem, Nazaræi et Rechabite, qui erant quasi Religiosi. Deinde Esseni, Pharisei et Sadducei, qui erant quasi sectarii. De utrisque agendum est. De prioribus in hoc capite. De posterioribus in sequenti.

Nazaræi. — Igitur Nazaræi, apud Judæos, erant homines religiosi (sui viri, seu femine), qui voto se consecrabant Deo, se à communi aliorum consuetudine separabant. Erant autem duplices. Alii temporarii, qui ad certum usque obligabant se voto, ut ad unum mensem, duos, tres, vel ultra. (Num. 6, v. 15 et seq.) Alii perpetui, qui ad totam vitam erant obstricti, ut Samson et Sammel. (Judic. 13, v. 7, et 1 Reg. 1, v. 28.) Vocabantur autem Nazaræi, id est, separati

consecrati, comati (Cornelius in cap. 6 Num., v. 9, et Castrius in cap. 4 Lamentat. Jerem.) et poterant esse ex quavis tribu; nec, quatenus præcisè erant Nazaræi, ad ullam leviticam aut sacerdotalem functionem obligabantur. (Serarius in cap. 15 Judic., q. 3.) Statuta eorum describitur à Moysè, Num. 6, per totum. Erant autem hæc: 1° Abstinebant à vino, et ab omni potu qui inebriaret potest; itemque ab aceto, et uvis, tam siccis quam recentibus. 2° Alebant comam toto tempore separationis suae; vel, ut Scriptura loquitur: *Notacula non transibat per caput eorum.* 3° Non ibant ad funus vel cadaver mortui, nequidem patris aut matris; et generatim, non debebant super mortuo contaminari. 4° In fine voti sui separationis (quod intelligendum est de temporariis), offerbant ad ostium tabernaculi tres victimas: 1° Agnum anniculum in holocaustum. 2° Agnam anniculum in sacrificium pro peccato. 3° Arietem in hostiam pacificam. Et præter hæc, canistrum panum azymorum, qui conspersi erant oleo; et lagana absque fermento uncta oleo; ac libamina singulorum. His præctis, radebantur antè ostium tabernaculi, et capilli eorum, qui erant Deo consecrati, igne comburebantur. Et sic erat finis voti ac separationis. (Vide ejus capituli v. 15 et seq.) Circa tertium statutum, notandum est, Judæos variis modis solere contaminari super mortuo: 1° Si essent in domo in qua quis erat mortuus. 2° Si tangerent cadaver mortui, aut ossa illius. 3° Si attingerent vasa quibus fuerat usus. 4° Si tangerent illius sepulcrum. 5° Si inebant ad funus mortui. (Num. 19, v. 11 et seq.) His omnibus modis contaminabantur etiam Nazaræi; et insuper alio peculiari modo, si nimirum essent in aliquo loco ubi quis moreretur. Si ergò aliquo istorum modorum fuissent contaminati tempore separationis suae, debebant raso capite, et oblato sacrificio expiari, et de novo consecrari, non secus ac si antè non fuissent Nazaræi. (Num. 6, v. 9.) Itaque si quis illorum novisset separationem per decem menses, et in aliquo istorum mensium fuisset contaminatus, debebat ab initio inchoare decem menses, perinde ac si antè non fuisset separatus. (Num. 6, v. 12.) Erant autem Nazaræi in magno honore apud Judæos; et meritò, nam ipsemet Deus per prophetam Amos, cap. 2, v. 10, recensens beneficia quae præstiterat populo Judæorum, commemorat potissimum hæc tria: 1° *Ego sum qui ascendere vos feci de terra Ægypti.* 2° *Duxi vos in deserto quadraginta annis, ut possideretis terram Amorrhæi.* 3° *Suscitavi de filiis vestris in prophetas, et de juvenibus vestris Nazaræos.* Quod etiam confirmatur ex lib. 4 Mach. 5, v. 49-50. Cum enim Judæi congregati essent in Maspha, et audirent appropinquare exercitum Antiochi regis, maxime fuerunt solliciti de Nazaræis, ut illi in toto collocarentur. Textus sic habet: *Attulerunt ornamenta sacerdotalia, et primitias, et decimas, et suscitaverunt Nazaræos, qui impleverant dies, et clamaverunt voce magna in caelum dicentes: Quid faciemus istis, et quò eos ducemus?*

Quæres 1° Quamdiù duraverit institutum Nazaræorum? — Resp. Duravit ab initio legis Mosaicæ, usque ad

tempora apostolorum; nam Moyses descripsit illorum institutum, ut paulò ante dixi. Et Paulus Apostolus cum quibusdam aliis hoc institutum amplexus est, ut patet Act. 18, v. 18, et Act. 21, v. 25. Nec obstat quòd Joseph patriarcha, qui diù vixit ante legem Mosaicam, vocetur Nazaræus. (Gen. 49, v. 26.) Non enim vocatur Nazaræus ratione instituti sui voti, sed ratione vocabuli, quia Nazaræus idem est quòd separatus. Joseph autem voti separatus à fratribus. Et quidem multis modis: 1° Moribus et innocentià. 2° Conversatione, quia fratres oderant illum, et abhorrebant ab illius consorcio. 3° Loco, quia fuit venditus in Ægyptum, et per multos annos separatus à fratribus habitantibus in Chanaan. 4° Carcere, in quo mansit innotens crinibus, ac quasi Deo relictus et consecratus. (Vide Cornelium in cap. 49 Gen., 26.)

Quæres 2°: Qui apud Christianos similes Nazaræis Judæorum? — Resp. Religiosi, quorum typum se figuram gesserunt Nazaræi, ut notat Nazianzenus orat. in laudem S. Basilii, Gregorius lib. 2. Moral. cap. 59, D. Th. in 2-2, q. 186, et cap. 6. Figura consistit in his: Primò, sicut Nazaræi speciali gratià à Deo suscitabantur (Amos 2, v. 11), ita etiam Religiosi. 2° Sicut illi erant separati à communi hominum convictu et consuetudine, ita et hi. 3° Sicut illi ratione voti, abstinebant à vino et omni potu qui inebriare potest, ita et hi, ratione voti, sectantur paupertatem et frugalitatem. 4° Sicut illi cavebant ab omni immunditià legali, etiam minimà, ita et hi à minimà lahe peccati. 5° Sicut illi non ibant ad funera parentum suorum, ita et hi deponunt omnem affectum carnalem erga parentes et amicos. 6° Sicut illi alebant in capite comam Deo consecratam, ita et hi abunt piis meditationibus de rebus ad Deum pertinentibus. 7° Sicut illi, qui Deo consecrati erant, à populo honorabantur, ita et hi. Denique sicut illi in fine separationis offerrebant Deo victimas immaculatas, ita et hi in fine vite offerunt Deo animas immaculatas. (Vide eundem Cornelium in c. 6 Num., v. 9.)

Rechabite. — Rechabite dicti sunt à Rechab, qui fuit pater Jonadab. Hæc Jonadab præcepit filiis et posteris suis hæc tria. 1° Ut non libèrent vinum. 2° Ut non edificarent domos, sed habitarent in tabernaculis. 3° Ut non sererent sementem, nec plantarent vineas. Quæ omnia accuratissime ipsi servabant. (Jer. 35, v. 6 et seq.) Ob hæc causam monachi à D. Hieron. appellati sunt. (Epist. 13 ad Paulinum.)

Vixit autem Jonadab sub Jehu, rege Israel; nam 4 Reg. 10, v. 15 et seq., sic legitur: *Cumque abisset inde (nempe Jehu) invenit Jonadab, filium Rechab, in occursum sibi, et benedixit ei. Et ait ad eum: Numquid est cor tuum rectum, sicut cor meum cum corde tuo? Et ait Jonadab: Est. Si est, inquit, da manum tuam. Qui dedit ei manum suam. At ille levavit eum ad se in currum; dixitque ad eum: Veni mecum, et vide zelum meum pro Domino. Et imposuit in currum suo duxit in Samariam, etc. Porro Rechab, à quo dicitur Sicut Rechabite, fuit filius Hemath, ducens originem ex Jethero, princeps Madian (Exod. 3, v. 1), et Cineus, quia*

erat ex stirpe Cini. (Judic. 4, v. 16.) Unde sæpe pro eodem usurpantur hæc duo nomina, Cini et Rechabite; ut 1 Paralip. 2, v. 55: *Hi sunt Cini, qui venerunt de calore patris domus Rechab. Vel ut Iherozai et Septuaginta dicunt: Qui venerunt de Hemath patre domus Rechab*, id est, familie Rechabitarum. Quod autem placuerit institutum Rechabitarum, aperte constat ex Jerem. 35, v. 1 et seq. ubi sic legitur: *Verbum quod factum est ad Jeremiam à Domino, in diebus Joakim filii Josie regis Juda, dicens: Vade ad domum Rechabitarum; et loquere eis, et intraducos eos in domum Domini in unam exedram thesaurorum, et dabis eis bibere vinum... Et intrudari eos in domum Domini... Et posui coram filiis domus Rechabitarum scyphas plenos vino, et calices; et dixi ad eos: Bibite vinum. Qui responderunt: Non bibemus vinum, quia Jonadab, filius Rechab, pater noster, præcepit nobis, dicens: Non bibetis vinum, vos et filii vestri usque in sempiternum: et domum non ædificabitis, et sementem non seretis, et vineas non plantabitis, nec habebitis; sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, ut vivatis diebus multis super faciem terræ, in quâ vos peregrinamini. Obedimus ergo voci Jonadab, filii Rechab, patris nostri, in omnibus quæ præcepit nobis, ita ut non biberemus vinum cunctis diebus nostris, nos et mulieres nostræ, filii et filie nostræ; et non ædificaverimus domos ad habitandum; et vineam, et agrum, et sementem non habuimus; sed habitavimus in tabernaculis, et obedientes fuimus, juxta omnia quæ præcepit nobis Jonadab pater noster... Et factum est verbum Domini ad Jeremiam dicens: Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Vade, et dic viris Juda, et habitatoribus Jerusalem: Numquid non recipietis disciplinam, ut obediatis verbis meis, dicit Dominus? Prævaluerunt sermones Jonadab, filii Rechab, quos præcepit filiis suis, ut non biberent vinum, et non biberunt usque ad diem hæc, qui obedierant præcepto patris sui. Ego autem locutus sum ad vos, de mane consurgens et loquens, et non obedistis mihi. Misique ad vos omnes sermos meos prophetas, consurgens diluculo, mittensque et dicens: Convertimini unusquisque ad viam suam pessimam, et bona facite studia vestra... Et non inclinastis aurem vestram, neque audistis me. Firmaverunt igitur filii Jonadab, filii Rechab, præceptum patris sui, quod præcepit eis. Populus autem iste non obedivit mihi. Ideo hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Ecce ego adducam super Juda, et super omnes habitatores Jerusalem universam afflictionem, et quom locutus sum adversum illos, eo quod locutus sum ad illos, et non audierunt; vocavi illos, et non responderunt mihi. Romii autem Rechabitarum dixit Jeremias: Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel, pro eo quod obedistis præcepto Jonadab, patris vestri, et custodistis omnia mandata ejus, et fecistis universa, quæ præcepit vobis; propterea hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Non deficiet vir de stirpe Jonadab, filii Rechab, stans in conspectu tuo cunctis diebus. Ubi tria notanda sunt: 1^o præceptum illud, quod datum fuit Rechabitis, fuisse difficillimum. Quid enim difficillius, quam viris et uxores, filios et filias, non tantum ad breve tempus, more Nazæeorum, sed in perpe-*

tuum abstinere ab omni vino, nunquam habitare in domibus, nunquam plantare vineas? 2^o Hoc præceptum non fuisse divinum, sed humanum, ut patet ex antithesi, quam Deus facit. Sic enim argumentatur: Si Rechabite servant præceptum quod ab homine acceperunt, quanto magis Judæi debebant servare præceptum quod à Deo acceperunt? 3^o Rechabitas non solum recte ac laudabiliter fecisse, quod observarunt præceptum parentis sui Jonadab, sed etiam meritos esse à Deo peculiarem benedictionem, sicut è contrario, Judæos meritos esse penam et afflictionem. Nam Rechabitis dicitur: *Non deficiet vir de stirpe vestra, stans in conspectu meo cunctis diebus. Judæis autem: Ego adducam super vos afflictionem.* Hinc si sapienter, colligant adversarii nostri hæc pauca: 1^o præcepta hominum non esse contemnenda. 2^o Sicut Rechabite laudabiliter fecerunt, servando præceptum parentis sui Jonadab, ita laudabiliter facere catholicos, servando præceptum Matris Ecclesie. Imò tanto laudabilius, quanto major est auctoritas Ecclesie, quam privati hominis. 3^o Catholicos propterea non debere (deficientibus Manichæis, Pelagianis, Donatistis, et aliis hereticis), qui servant præcepta Ecclesie; et quod quisque accuratius ea servat, eo majoribus à Deo beneficiis cumulari. Alios verò propterea sensim deficere, qui ex unâ parte contemnant præcepta Ecclesie, in quo deficiunt à Rechabitis; et ex alterâ, non servant præcepta Decalogi, in quo similes sunt Judæis. Et ut aliquam suam ignaviam pretextant excusationem, aiunt præcepta Decalogi esse impossibilia. In quo fingunt Deum tyrannum, quasi præcepta homini sub gravi poenâ, quod ab homine præstari nullo modo possit.

CAPUT XI.

DE SECTARIIS SYNAGOGÆ, QUI ERANT PHARISÆI SADDUCÆI, ESSENI.

Communis sententia est, tres fuisse Judæorum sectas, nempe Phariseorum, Sadducæorum et Essenorum. Ità Flavius Josephus, lib. 2, c. 12; Hieronymus lib. 2 contra Jovinianum; Chrysost. Theophylact. Oecumenius in cap. 22 Actuum Apostolorum; Alalensis in cap. 5 Math., c. 63; Serarius lib. 1 Trihaeresii, c. 5, et alii. De hoc triplici sectariorum genere breviter agendum est hoc ordine: 1^o Unde dicitur sint Pharisei? 2^o Ex quâ tribu et familia fuerint? 3^o Quæ fuerint illorum dogmata? 4^o Qui mores et instituta? 5^o Quando et quo auctore ceperint? 6^o An fuerint distincti à Scribis? 7^o Sadducæi unde dicit? 8^o Quæ illorum dogmata et instituta? 9^o Qui hoc tempore similes Phariseis et Sadducæis? 10^o Esseni unde dicit, et quæ illorum dogmata et instituta?

QUESTIO PRIMA. — Unde dicitur sint Pharisei? — Dicitur sint Pharisei à Parasch, quod tria significat: 1^o Expandere seu explicare. 2^o Exponere, declarare, interpretari. 3^o Dividere seu separare. Hæc tria conveniunt Phariseis. 1^o Quia expandebant seu explicabant se oculis hominum, ut ferent conspici, et illustres in populo. Dilatabant enim phylacteria sua: a nabat

salutationes in foro; primum locum ambiabant in convivis. (Math. 23, v. 5.) 2^o Exponebant et interpretabantur legem Mosaicam. Quò pertinet illud: *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisei.* (Math. 23, v. 2.) 3^o Separabant se ab aliis, quasi sanctiores, et peritiores essent. Unde Hieron. lib. tradit. in Genesin: *Pharisei, inquit, qui se quasi justos separarunt, divisi appellatur.* Et Aug. serm. 45, de Verbis Apostoli: *Primarii quidam erant, et quasi ad nobilitatem judaicam segregati, non contemptibili plebi commixti, qui dicebantur Pharisei. Nam dicitur hoc verbum aggregationem interpretari; quomodo in latinâ linguâ egrégus, quasi à grege separatus.* Vide Maldonat. in cap. 5. Math., v. 7, et Sarar., lib. 2 Trihaeresii, cap. 1.

QUESTIO II. — Ex quâ tribu et familia fuerint Pharisei? — Respondeo. Poterant esse ex omni tribu et familia. Nam illorum institutum non erat alligatum ad certam tribum, sicut institutum Levitarum et sacerdotum erat alligatum ad tribum Levi; nec ad certam familiam, sicut institutum pontificum erat alligatum ad familiam Aaron, et quidem ad primogenituram illius familie, ut supra dictum est. Unde Chrysostomus, in cap. 15 Math., ait: *Per omnes tribus, in duodecim partes disseminati erant Pharisei.* Et patet in exemplis. Nam Paulus fuit ex tribu Benjamin, et ipse de se fatur, Philipp. 3, v. 5: *Circumcisus octavo die, ex genere Israel, de tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis, secundum legem Phariseus.* Hircanus et Flavius Josephus ex tribu Levi; et alii ex aliis tribubus.

Quæres, an fuerint ex ordine nobilium, an plebeiorum? — Respondeo: Ex utroque poterant esse. Porrò nobilitas apud Judæos, ex triplici potissimum capite estimabatur. Primb, ex zelo religionis judaicæ. Hoc sensu Paulus fuit nobilis Phariseus; nam et contrâ nascentem Christi Ecclesiam, et contrâ hæresim Sadducæorum, zelose pugnabat pro suâ religione, Philipp. 3, v. 5-6. *Secundum legem Phariseus, secundum amulationem persequens Ecclesiam Dei.* Et Act. 25, v. 6: *Sciens autem Paulus, quia una pars esset Sadducæorum, et altera Phariseorum, exclamavit in conspectu: Viri fratres, ego Phariseus sum, filius Phariseorum, etc.* Unde August., serm. 45 de Verbis Apostoli, introducit Paulum de se loquentem his verbis: *Non eram piger Judæus. Quidquid erat, quod legi meæ adversarium videbatur, impatenter ferebam, acriter insequabar.* Et mox subjungit: *« Hæc apud Judæos nobilitas. »* Secundo, ex eminentiâ honoris. Sic Nicodemus fuit nobilis Phariseus, de quo Joan. 3, v. 1: *Erat autem homo ex Phariseis, Nicodemus nomine, princeps Judæorum.* Porrò principes Judæorum vocabantur, vel, qui inter Judæos erant locupletissimi, vel certè, qui erant capta familiarum; sicut etiam principes sacerdotum dicitur, qui sacerdotulium familiarum erant capta, ut notat Maldonatus in commentario illius loci. Tertio, dignitate sacerdotali. Sic Hircanus et Flavius Josephus (1)

(1) Josephus sacerdos quidem, ad pontifex nunquam fuit.

fuerant nobiles Pharisei, quia summi sacerdotes. Sic etiam illi, qui ad Joannem Baptistam legatione functi sunt, de quibus Joan. 1, v. 19: *Miserunt Judæi ab Jerusalem sacerdotem et Leviam ad eum, ut interrogarent eum: Tu quis es? Postea subdidi, ibid., v. 24: Et qui missi fuerant, erant ex Phariseis.* Hinc constat aliquos Phariseorum fuisse Levitas, alios sacerdotes, alios pontifices. Addo, alios etiam Scribas et legis doctores, ut quæst. 6 vidimus.

QUESTIO III. — Quæ fuerint dogmata Phariseorum? — Magna difficultas est, an doctrina Phariseorum fuerit vera an falsa? Falsam fuisse insinuat Christus, Math. 16, v. 6, cum ait: *Cavete à fermento Phariseorum et Sadducæorum;* ubi per fermentum intelligit doctrinam eorum, ut patet ex sequentibus verbis v. 12: *Tunc intellexerunt (Apostoli) quia non dixerit cavendum à fermento panum, sed à doctrinâ Phariseorum et Sadducæorum.* Contrâ, veram fuisse insinuat, Math. 23, v. 2-5, cum ait: *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisei. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate et facite.* Hoc non dixisset, si doctrina illorum fuisset falsa. Eodem certatim illud Apostoli Pauli Act. 26, v. 5: *Secundum institutionem sectam nostræ religionis vixi Phariseus.* Si fuit certissima, non potuit esse falsa. Hæc tria testimonia explicanda sunt, et ex eorum explanatione patet, quid de propositâ questione statuendum sit. Illud igitur: *Cavete à fermento*, id est, *doctrinâ Phariseorum*, manifestè significat aliquam saltem eorum dogmata fuisse falsa. Quænam illa fuerint, ex variis auctoribus colligi potest. 1^o Docebant omnia fato venire, ut refert Epiphanius, hæresi 16. 2^o Valde addicte erant astronomiæ; et majorem, quam par est, efficaciam tribuebant planetis et sideribus, teste eodem Epiphanio. 3^o Dicebant animas justorum migrare de corporibus in corpora, non item animas malorum. (Joseph. 1. 2 Capt., cap. 12.) Hinc natus ille Judæorum error, quòd alii dicerent Christum esse Eliam, alii Jeremiam, alii unum ex aliis prophetis. Putabant enim animam alienius propheta migrasse in corpus Christi. 4^o Nihil urgebant traditiones seniorum, inter quas alique erant intulæ. Quod sæpe illis objicit Christus in Evangelio. 5^o Male sentiebant de pietate illorum erga parentes, ut cap. 4 explicatum est. 6^o Similiter malè de religione juramenti, ibidem. 7^o Respuebant baptismum Joannis. (Luc. 7, v. 50.) Negabant Christum esse Deum, et non salvatorem à prophetis promissum; quæ omnia repugnabant veritati. Itaque propter ejusmodi dogmata, meritò dicit Christus: *Cavete à fermento Phariseorum.* Alterum testimonium est: *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisei.* Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate et facite. Quæritur quid significet illa particula, *omnia*? An absolute omnia, quæcumque dixerint? Nullo modo. Alioquin oportuisset etiam facere, quæ falsò docebant Pharisei. Quæ ergò omnia? Variæ sunt interpretationes. Maldonatus sic interpretatur: Omnia quæcumque lex, et Moyses vobis dixerint, Scribæ et Phariseis recitantibus, servate, et facite. Alii sic: Omnia quæcumque Scribæ et

Pharisei, prælegendo libros Moysi dixerint vobis, servate, et facite. Sensus idem est, sed manet questio, an omnia que dixerit Scribae et Pharisei, recitanda verba Moysi, an etiam que dixerint, explicanda verba Moysi? Hoc posterius multi concedunt, cum hæc limitatio: Quæ dixerint, explicando verba Moysi in cathedrâ, id est, publicâ auctoritate. (Vide Aug. lib. 4 de Doct. Christ., cap. 17. et lib. 16 contra Faustum, cap. 29. et epist. 166. et Serarium, 1. 2. Triheresii, cap. 6.)

Dices: ergo Judæi debebant credere Christum non esse Prophetam illum quem Deus promissit per Moysen, Deuter. 18, v. 15. Sequela patet; quia Scribae et Pharisei publicâ auctoritate et in pleno concilio damnavit Christum, nec agnovit pro tali prophetâ. Si ergo quæcumque illi dicebant publicâ auctoritate, debebant fieri necesse erat, Judæos non agnoscerent Christum, tanquam Prophetam à Deo promissum. — Resp. Propter hæc objectionem, nonnulli aliter expliçant verba Christi, nimirum sic: Omnia præcepta legis Moisaicæ, moralia, ceremonialia et judicialia, que à Scribis et Phariseis publicâ auctoritate vobis proponuntur, servate et facite: Secundum vero opera eorum nolite facere. Causam addit: Dicunt enim, et non faciunt. Quæ sunt illa, que dicunt et non faciunt? Sequitur: Alligant enim onera gravia, et importabilia in hameros hominum, digito autem suo volant ea movere, id est, alios onerant multitudine præceptorum; et ipsi nullum ex illis servant. (Vide Chrysostomum in Catech. aurâ, et Emmanuelem in Notationibus.)

Tertium testimonium est, Act. 26, v. 5. Secundum certissimum sectam nostram religionis, vixi Phariseus. Græcè est, *Acribasin*, exquisitissimam, accuratissimam. Syriacè primam, seu præcipuam et principalem. Quo sensu id dixerit, questio est. Respondeo: Secta Pharisæica dupliciter spectari potest: Primò, quoad primam suam originem et institutionem. Secundò, quoad vicia, quæ postea irrepserunt. Priori modo fuit certissima et accuratissima; posteriori, in multis erravit, non quòd singuli errârunt, sed major pars, ut latius explicabo sequenti questione.

QUESTIO IV. — *Qui fuerint mores et instituta Pharisæorum?* — Hoc generatim constat ex iis que Christus in Evangelio illis objicit; nam I^o vocavit illos hypocritas, avaros, stultos, inanis gloriæ cupidos, sepulcra dealbata, plenos rapinâ et immunditiâ, plenos hypocrisis et iniquitate, serpentes, genimina viperarum, filios gehennæ, generationem malam et adoleram. 2^o Dixit de illis: *Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum et Pharisæorum, non intrabitis in regnum celorum.* 3^o Objicit illis Matth. 15, v. 5: *Quarè vos transgredimini mandatum Dei, propter traditionem vestram?* 4^o Gravissimè ac sæpius in eos invecit est repetendo illud: *Va vobis, Scribæ et Pharisei!* (Matth. 23, v. 13; et Luc. 11, v. 42.) Speciatim hæc illis objecta sunt: 1^o *Omnia opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus.* (Matth. 23, v. 5.) 2^o Quando dant elec-

mosynam, vel orant, faciunt hoc publicè in plateis et Synagoga, ut honorificentur ab hominibus. (Matth. 6, v. 2, 5.) 3^o Isaias 29, v. 15, de illis prædixit: *Appropinquat populus iste ore suo, et labiis suis glorificat me; cor autem ejus longè est à me.* (Idem habet Matth. 15, v. 8.) 4^o *Dilatant phylacteria sua, et magnificent fimbrias.* (Matth. 23, v. 6-7.) 5^o *Amant primos recubitus in cenis, et primas cathedras in Synagoga, et salutationes in foro, et vocari ab hominibus Rabbi.* 6^o *Claudunt regnum colorum ante homines, ibid., v. 15: Ipsi enim non intrant, nec introeunt simul intrare, 25, v. 13. 7^o Circumventum mare et aridam, ut faciant proselytum, et cum factus fuerit, faciunt eum filium gehennæ duplò quam seipsum. 8^o *Decinant mentham et rutam, et omne olus; et reliquunt iudicium, misericordiam et fidem.* 9^o *Exteriori mundi sunt; interiori pleni spurcitiâ.* 10^o *Edificant sepulcra prophetarum, et dicunt: Si fuissetis in diebus Patrum nostrorum, non essemus sicuti eratis in sanguine Prophetarum.* Itaque tostantur se esse filios eorum qui prophetas occiderunt. Hæc et similia habentur Matth. 23.*

Quæres: An omnes Pharisei fuerint tales? Repeto quod supra dixi: Aliud est loqui de sectâ Pharisæica secundum se, et quoad primam institutionem; aliud de vitiis quæ postea irrepserunt. Secta Pharisæica secundum se, et ex primâ suâ institutione, fuit bona et laudabilis, sive doctrinam, sive mores spectemus. Et hoc sensu intelligitur illud: *Secundum certissimum sectam nostram religionis vixi Pharisæus.* At postea, ut fieri solet, exortæ sunt superstitiones, et falsa dogmata, quibus obnoxii fuerunt posteriores Pharisei, tempore Christi, ideòque graviter ab eo reprehensi, non quòd omnes, sed plerique fuerint tales. Nam constat aliquos fuisse immunes ab illis vitiis; ut Nicodemum, Gamalielum, et discipulum ejus Paulum, qui de seipso scribit, Actorum 22, v. 3. ... *Eruditus iuxta veritatem paternæ legis.* Et Philipp. 3, v. 5-6: *Secundum legem Pharisæus... secundum iustitiam, quæ in lege est, conservatus sine querelâ.* Idem fit in novo Testamento. Multi ordines religiosi ab initio bonæ ac salutariæ regulæ professi sunt, qui postea in multis à regulâ deflexerunt, non vitio sui instituti aut vocationis, sed negligentia humane fragilitatis. Contra accidit Calvinisticis, qui si primam Calvini doctrinam et institutionem sequantur, boni non esse possunt; sin ab eâ defleant, melioris vite spem ac subsidium habent.

QUESTIO V. — *Quando, et quo auctore caperint Pharisæi?* — Serarius, lib. 2 Triheresii, cap. 14, putat eos coepisse ante tempora Jonathæ Machabæi, plus quam 150 annis ante adventum Christi, quod tripliciter probat: Primò, ex illis Josephi verbis: *Circa hoc tempus (Jonathæ) erant tres Judæorum hæreses.* Secundò, quia Pharisei antiquiores sunt Sadducæis, at hi fuerint tempore Jonathæ; ergo multo magis illi Tertio, quia constat ex historiis, tempore Joannis Hircani, qui vixit 24 annis post Jonatham, fuisse maximum numerum et auctoritatem Pharisæorum. Ex quo colligi potest, eos coepisse ante tempora Jonathæ; quia si tunc primum coepissent (quod aliqui putant), non potuissent

tam paucis annis in tantum numerum exerescere; præsertim cum nonnisi viri docti ad eorum sectam admittentur. Quod attinet ad ipsorum auctorem seu institutorem, putat D. Hieronymus, in cap. 8 Isaia, Scribas et Pharisæos à Schammai et Hillel, duobus magnis Synagoga viris, ortos esse; at Serarius, cap. 12, ab iis quidem propagatos, sed ab aliis initium sumpsisse. Quod etiam sentit Genebrardus in Chronologâ. Nota, docent Judæi Moysen in monte Sinai, non solum à Deo accepisse legem, quam scripsit; sed etiam intelligentiam legis, quam non scripsit, eamque viva voce tradidisse Josue, successori suo. Hunc eandem tradidisse seniores, qui ipsum secuti sunt; hos, prophetas; prophetas, viris magnis Synagoga, post reditum ex captivitate Babylonicâ; et his viris ortam esse sectam Pharisæorum, ac postea ab Hillel et Schammai propagatam. (Vid. Serar. loco citat.)

QUESTIO VI. — *An Pharisei fuerint distincti à Scribis?* — Tria hic statuenda sunt. Primò, Scribas fuisse legisperitos, seu leges doctores, qui græcè *nomica* vel *nomodida scoloi* appellati sunt, ut notat Maldonatus in cap. 2 Matth., v. 4, et Serarius, lib. 2 Triheresii, c. 7. Et constat ex Luc. 7, v. 30, et c. 14, v. 34. Secundò, Scribas, seu legisperitos, fuisse distinctos à Pharisæis, ut passim patet ex Evangelio, Matth. 23, v. 13: *Va vobis, Scribæ et Pharisei?* Tertio, aliquandò tamen factum esse, ut idem simul essent Scribæ et Pharisei: Scribæ quidem, ratione officii, quia legem docebant; Pharisei autem, ratione sectæ, quia sectam Pharisæorum profitebantur. Sicut apud nos, aliquandò idem sunt doctores academici, et Dominicani; doctores, ratione officii: Dominicani, ratione instituti. Hoc patet Matth. 22, v. 34-35: *Pharisei autem audientes quòd silentium imposuisset Sadducæis, convenerunt in unum, et interrogavit eum unus ex eis, legis doctor.* Ecce unus ex Pharisæis erat legis doctor, id est, Scriba. Sic enim interpretatur Marcus cap. 12, v. 28: *Et accessit unus de Scribis.* Nempè ille idem, quem Matthæus dixit esse unum ex Pharisæis. Perinde ac si aliquis de me diceret: Accessit ad eum Becanus, unus ex doctoribus academicis; et alter: Accessit ad eum Becanus, unus ex Jesuitis. Ubi notandum est aliter inter se distinguunt Scribas et Pharisæos, aliter Pharisæos et Sadducæos; nam Scribæ et Pharisei distinguuntur inter se, sicut doctores theologiæ et religiosi, vel sicut medici et milites. Nam, sicut fieri potest ut unus idemque homo simul sit doctor theologicus et religiosus; aut simul medicus et miles; sic etiam ut unus idemque homo simul sit Scriba et Pharisæus, ut ex Evangelio ostensum est. At Pharisæi et Sadducæi distinguuntur inter se, sicut duo sectæ oppositæ, ita ut nullus Pharisæus simul possit esse Sadducæus, nec ullus Sadducæus simul Pharisæus. Vide Abulensem in cap. 25 Matth., q. 12.

QUESTIO VII. — *Undè Sadducæi dicit?* — Resp. Vel à Sadoc, seu Tsadok, primo sectæ illius conditore; vel à Zaddie, seu Tsedeck, quod est justus; quasi nominati essent justi, seu iustitiarum. Priorem etymologiam tradunt Philastrus et multi Rabbinii apud Sera-

rium, q. 19. Posteriorem Epiphanius, hæresi 14: Hieron., in cap. 22 Matth.; Abulensis in idem cap., q. 125. Porrò Sadoc, primus sectæ Sadducæorum auctor, fuit discipulus magni illius et veteris Pharisæi Antigni; sed postea adunxit se Dositheo, qui ex Judæo factus fuit Samaritanus, de quo sic scribit Tertul. lib. de Præscript. cap. 45: *Taceo Judæismi hæreticos, Dositheum, tuquam, Samaritanum, qui primus ausus est Prophetas, quasi non in Spiritu sancto locutus, repudiare. Taceo Sadducæos, qui ex hujus erroris radice surgentes, ausi sunt ad hanc hæresim, et resurrectionem carnis negare.* Vide plura apud Epiphanius. Hæresi 13.

Ex dictis duo colligo. Primò, Pharisæos antiquiores esse quam Sadducæos; nam Sadoc, primus auctor Sadducæorum, fuit discipulus Antigni, qui erat ex sectâ Pharisæorum. Secundò, Sadducæos aliquo modo ortos esse ex Samaritanis. Nam Sadoc auctor Sadducæorum, desertâ Antigni Pharisæi disciplinâ, confugit ad Dositheum, à Judæo Samaritanum factum. Non tamen secutus est sectam Dositheii in omnibus; sed nova quædam dogmata commentus est, ut jam videbimus.

QUESTIO VIII. — *Quæ fuerint dogmata et instituta Sadducæorum?* — Resp. Hæc potissimum: Primò, non admittere Prophetas, aut alios veteris Testamenti nisi libros Moysi, ut refert Hieron., in cap. 2 Matth., Tertul. lib. de Præscript. cap. 45, Mald. in cap. 5 Matth., v. 7, et alii. Hinc Christus, disputans contra Sadducæos de resurrectione mortuorum, non alius testimonium quam Pentateuchi usus est; quia solum Pentateuchum ipsi pro verâ Scripturâ agnoscebant. Alioqui ex Psalmis et Prophetis potuissent multò clariora testimonia adducere. (Vide Hieron. loco citato.) Secundò, nullam admittere traditionem, nullam Scripturæ interpretationem à Moysè, vel prophetis, vel doctoribus acceptam, ut refert Elias in Thibsi, verbo Sadoc, ubi sic scribit: *Duos discipulos habuit Antignus, vir Sobochus, quorum alteri Zedek, alteri verò Bajethos nomen erat; qui, defecantes à præceptore ad homines malos, ceperunt negare legem ore tuius traditam, neque fidem habuerunt, nisi à quod in lege scriptum erat; hæcque ob causam vocati Cariorum.* Hinc nata est illa distinctio Judæorum, ut alii dicantur Rabbiniæ, qui admittunt traditiones et interpretationes Rabbinarum; alii Caraim, id est, lectionarii, scriptarii, textuarii, qui illas respuunt. (Vide Scaligerum, lib. 2 de Emendatione temporum, et Serar., lib. 2 Triheresii, c. 31.) Tertio, non credebant resurrectionem, nec animarum immortalitatem, neque Angelum, neque Spiritum, neque aliud quippiam, quod non sensu, aut manifestâ ratione comprehenderent. Matth. 22, v. 25: *Accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem.* Hinc perpetua erant dissidia inter duas illas sectas, Sadducæorum et Pharisæorum. Quod Act. cap. 25, v. 7-8, etiam insinuat, his verbis: *Facta est dissensio inter Pharisæos et Sadducæos... Sadducæi enim dicunt non esse resurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum; Pharisæi autem utraque confitentur.* Quarto, ubique molesti erant Christo, et quidem variis modis: Primò petendo ab eo signum de celo. (Matth. 16, v. 1.) 2^o Propo-

nendo illi captiosas questiones. (Math. 22, v. 23 et seq.) 3^o Egrè ferendo quod discipuli ejus docerent populum. (Act. 4, v. 2.) 4^o Eosdem capiendi et in carcerem conjiciendo. (Act. 5, v. 17.) 5^o Illos in iudicium adducendo. (Act. 23, v. 6.)

QUESTIO IX. — *Qui hoc tempore sint similes Pharisæis et Sadduceis?* — Resp. Si ulli alii, maximè predicantes Lutherani et Calviniani sunt illis similes. Hoc facile demonstratur ex dictis in hunc modum: Primò, Pharisæi et Sadducei introduxerunt novam doctrinam, disceptantem à doctrinâ Synagoge. Hi quidem negando resurrectionem, Spiritum et Angelum; illi verò asserendo omnia fato evenire, et animas bonorum de corporibus in corpora transmigrare. Idem faciunt Lutherani et Calvinistæ: introducunt novam doctrinam, disceptantem à doctrinâ Ecclesie. Hi quidem asserendo, Deum esse auctorem peccati, et predestinare homines ad æternam damnationem, sine ullâ ipsorum culpâ; illi verò docendo corpus Christi esse ubique; in Eucharistiâ manere substantiam panis cum substantiâ corporis Christi; infantes in Baptismo habere propriam fidem actualem. Secundò, Pharisæi et Sadducei inter se quidem erant hostes infensissimi, sed in oppugnando Christo mirè inter se conspirabant. Sic Lutherani et Calvinistæ, dum inter se agunt, nullis convitiis se mutuò proscindunt ac lacerant, at in oppugnandâ Christi Ecclesiâ malitiosè inter se consentiunt. Utrique docent, Ecclesiam multis seculis ante Lutheri adventum errasse in fide, et, ut ipsi loquuntur, adultèram ac meretricem factam esse. Undè consequenter fateri debent, omnes filios qui illis seculis in Ecclesiâ per baptismum nati sunt, adulterinos fuisse ac spurios: nec Christum isdem seculis nisi spurios et adulterinos fructus ex suâ sponâ suscepisse ac educasse, que est magna in Christum blasphemia. Tertio, Sadducei pro suo arbitrio, quosdam Scripturæ libros admittebant, alios rejiciebant. Admittebant libros Moysis; rejiciebant reliquos. Idem faciunt Lutherani et Calvinistæ. Utrique rejiciunt libros Judith, Tobie, Sapientie, Ecclesiastici, Machabeorum. Lutherani insuper, Apocalypsim, Epistolam Jacobi et nonnullas alias, prout ipsis opportunum. Catholici admittunt omnes quos antiqui Patres, Innocentius I, Augustinus et alii, communi consensu admisserunt. Quarto, Sadducei nullam admittebant traditionem, nullam Scripturæ interpretationem à Moysi, vel prophetis, vel doctoribus acceptam. Similiter faciunt Lutherani et Calvinistæ. Rejiciunt traditiones divinas et apostolicas, contra illud Apostoli 2^o Thessal. c. 2, v. 14: *Teneat traditiones, quas didicistis.* Rejiciunt interpretationem Scripturæ, quam per traditionem ab Apostolis et aliis Ecclesie doctoribus accepimus. Sui arbitrio Scripturam interpretantur. Quintò, Sadducei nihil volebant credere, nisi quòd sensu aut manifestâ ratione comprehenderent. Idem faciunt Calvinistæ. Non credunt Christum præsentem esse in Eucharistiâ. Quare? Quia aiunt se non posse ratione naturali comprehendere, quomòdò idem corpus eodem tempore possit simul esse in duobus locis. Cùm ergò constet Christum esse in celo, pu-

tant evidenter sequi, non esse in altari vel Eucharistiâ. Sextò, Sadducei in oppugnandâ resurrectione mortuorum, ridiculo argumento utebantur contra Christum, hoc modo: Una mulier successivè habuit septem viros. Si ergò resurrectio admittenda, quis illorum in resurrectione recepturus est illum maritum? Quibus respondit Christus: *Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei.* Similiter faciunt Calvinistæ: ridiculè argumentantur contra præsentiam corporis Christi in Eucharistiâ, in hunc modum: Scriptum est Matth. 13, v. 17: *Omne quod in os intrat, in ventrem vadit, et in accessum emittitur.* Si ergò corpus Christi est præsens in Eucharistiâ, et intrat in os, ut Catholici asserunt, ergo in ventrem vadit, et in accessum emittitur. Quibus, quid aliud respondendum, quàm quòd Sadduceis responsum est? *Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei.*

Hæc de doctrinâ. Si mores spectemus, fateor non modò Lutheranos et Calvinistas, sed etiam aliquos Catholicos posse similes esse Pharisæis, et illorum vitia imitari; nam, ut ait poëta:

Illos intrâ muros peccator et extrâ.

Sed tamen duo Pharisæorum vitia præ cæteris expendenda sunt. Unum est, quòd fuerint superbi, arrogantes, ambitiosi, amantes honorum et timulorum. Sic faciunt nostri adversarij. Superbi ac arrogantes sunt, quia contemnunt antiquos Patres, et suam sententiam ac judicium ipsis præferunt. Amantes sunt timulorum, quia volunt vocari Evangelicis, Orthodoxis, Reformatis, à Deo docti. Alterum est, quòd ad opinionem sanctitatis occupandam, soliti fuerint legem Dei scribere in membranis, et affigere fronti, brachiis et parietibus, nec aliud insonare, quàm legem et prophetas. Sic etiam nostri adversarij nihil aliud ore habent, quàm *verbum Dei.* Ubique in templis, in hospitij, in parietibus affigunt hanc sententiam: *Verbum Domini nunciat in æternum.*

QUESTIO X. — *Esseni undè dicti; et quæ illorum dogmata et instituta?* — Undè dicti sint Esseni (quos alii vocant Essæos, alii Hlasidos vel Asideos) non satis constat. Serar., lib. 3. Trihæresii, cap. 1, affert varias conjecturas et opiniones. Non est res tanti momenti, ut magnooperè laborandum sit. Quisquæ sequatur opinionem, quam velit. Que autem fuerint eorum dogmata et instituta, paucis explicandum est ex Josepho et Serario. Principua fuerunt hæc: Abhorrebant à voluptate, et vivebant cœlibes. Habebant bona communia, more religiosorum. Non utebantur famulis, sed ipsi sibi ministrabant. In victu sectabantur austeritatem. Alibi utebantur vestibus. In quâlibet urbe erant multi similes. Maxima apud eos hospitalitas. Sine viatico faciebant iter, quia ubique ferè inveniebant sine sortis homines, à quibus gratuito habebant hospitium. Peculiari ratione dediti erant pietati. Manè antè solis ortum nihil profani loquebantur, sed precibus ac orationibus erant intenti. Post preces, quisque conerebat se ad suos labores. Deinde iterum in munus collecti, et lineis velaminibus præcincti, frigida aqua se lavabant et purificabant. Post hanc lotionem, ibant

modestè ad cenaculum, ubi sacerdotes ante et post cibum orabant, reliquis adstantibus. Finito prandio, redibant ad consuetos labores. Quibus finitis, eo ritu conebant, quò antè pransi erant. Servabant accuratè siletium. Nihil ferè agebant nisi ex curatorem suorum imperio. Sine curatorem facultate, nihil consanguineis poterant dare. Novitiis quadriennio probabant. Accuratè servabant sabbatum. Credebant animarum immortalitatem. Aliqui inter illos futura prædicebant. Hæc omnia fuisse prosequitur Serarius ex Josepho Flavio, qui etiam affirmat multos Essenorum ad fidem christianam fuisse conversos.

CAPUT XII.

DE JUDICE CONTROVERSARUM IN VET. TESTAMENTO.

Quæritur 1^o an Pontifex in veteri Testamento fuerit iudex controversiarum? 2^o An pontifex in dirimendis controversiis fuerit infallibilis iudex, ita ut non poterit errare? 3^o An etiam in novo Testamento sit aliquis iudex infallibilis, et quis ille sit?

QUESTIO PRIMA. — *An Pontifex in veteri Testamento fuerit iudex controversiarum?* — Resp. Certum est fuisse. Hoc testatur Josephus, lib. 2 contra Appionem, cùm ait: *Pontifex ante alios sacerdotes Deo sacrificat, leges custodit, dijudicat controversias, convictos delicti puni; cui qui non obedi, is panas luit, tanquam in Deum impius.* Et manifestè colligitur ex illo Deut. 17, v. 8 et seq.: *Si difficile et ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem et sanguinem, causam et causam, lepram et lepram; et iudicium intrâ portas tuas videris verba variari, surge, et ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus. Veniesque ad sacerdotem Levitici generis, et ad iudicem, qui fuerit illo tempore; quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies quodcumque dixerint qui præsumt loco quem elegerit Dominus, et docerint te iuxta legem ejus, sequerisque sententiam eorum; nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram.* Qui autem superbi, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, et decreto iudicis, morietur homo iste. Circa hunc locum aliqua notanda sunt. Primum est, quòd variè fuerint controversiæ in populo Judæorum; hic quidem dux speciatim recensentur: una de sanguine, altera de leprâ. Alibi tamen summam insinuantur quatuor genera, ut 2 Paral. 19, v. 10: *Ubiunque quæstio est de lege, de mandato, de caeremoniis, de justificationibus.* Nam alique, ut ibi interpretatur Lyranus, oriebantur ex lego Decalogi: alie ex præceptis caeremonialibus, ad divinum cultum spectantibus; alie denique ex præceptis judicialibus, que ad externam pacem et justitiam conservandam erant accommodata. Alterum, quòd in singulis civitatibus constituti fuerint inferiores iudices, qui ex officio debebant huiusmodi controversias dirimere, ut habetur Deut. 16, v. 18-19: *Judices et magistrus constitues in omnibus portis tuis, quos Dominus Deus tuus dederit tibi, per singulas tribus tuas; ut iudicent populum iusto iudicio, nec in alteram partem declinent.* Et 2 Paral. 19, v. 5: *Consti-*

tuitque iudices terræ in cunctis civitatibus Juda munis per singula loca. Tertium est, quòd, quando inferiores iudices non poterant inter se convenire, nec controversias ad se delatas, propter peculiarem aliquam difficultatem dirimere, necesse fuerit confugere Hierosolimam ad superiores iudices, quibus tanquàm supremum iudex, præsidebat Pontifex; et illius sententia, sub penâ mortis, oportebat acquiescere. Hoc patet ex verbis panò antè citatis: *Si difficile et ambiguum apud te (id est, in civitate tuâ, in quâ habitas) iudicium esse perspexeris, etc.* Hinc colligitur, duplex apud Judæos fuisse tribunal et concilium, unum majus, alterum minus. Inter ea fuit multum discrimen, quia majus erat tantum in Jerusalem; minus in singulis civitatibus. In majori iudicabantur majores controversiæ; in minori, faciliores. In majori præsidebat Pontifex; non item in minori. A minori licebat appellare ad majus, non contrâ, à majori ad minus. In majori erant septuaginta persona præ Pontificem; in minori, viginti tres. Majus vocabatur Sanhedrin, vel Synedrin, vel concilium seniorum; minus, non item. De majori sæpè fit mentio in Evangelio, ut Marci 14, v. 55; Et Luc, 9, v. 22, et Act. 4, v. 5. Videantur interpreses. Utrunque concilium habuit suam originem sub Moysè. Et minus quidem institutum est ex consilio Jehro; et majus verò, mandato Dei. Occasio minoris institutum describit Exodus 18, v. 15 et seq., his verbis: *Alteri autem die, sedit Moyses ut iudicaret populum, qui assidebat Moysi à mane usque ad vesperam. Quod cùm videret cognatus ejus, omnia scilicet que agebat in populo, ait: Quid est hoc, quòd facis in plebe? Cur solus sedes, et omnis populus præstolatur de mane usque ad vesperam? Cui respondit Moyses: Veni ad me populus, quærens sententiam Dei. Cuiusque acciderit eis aliqua disceptatio, veniunt ad me, ut iudicem inter eos, et ostendam præcepta Dei, et leges ejus.* At ille: *Non bonam, inquit, rem facis; stulto labore consumeris et tu, et populus iste qui tecum est. Ultra vires tuas est negotium, solus illud non poteris sustinere; sed aude verba mea, atque consilia et erit Deus tecum. Provide de omni plebe viros potentes, et timentes Deum, in quibus sit veritas, et qui odiant avaritiam, et constituat eos tribunos, et centuriones, et quinquagenarios, et decanos, qui iudicent populum omni tempore; quicquid autem majus fuerit, referant ad te, et ipsi minora tantummodo iudicent; leviusque sit tibi, partito in alios onera...* Quibus auditis, Moyses fecit omnia que ille suggererat. Et electis strenuis viris de cuncto Israel, constituit eos principes populi, tribunos, et centuriones, et quinquagenarios, et decanos, qui iudicabant plebem omni tempore; quicquid autem gravius erat, referabant ad eum, faciliora tantummodo iudicantes. De majoris concilij institutione sic legitur Num. 11, v. 16-17: *Et dixit Dominus ad Moysen: Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti, quòd senes populi sint ac magistri: et duces eos ad osium tabernaculi faceris; faciesque ibi stare tecum, ut descendam, et loquar tibi; et auferam de spiritu tuo, et tradamque eis, ut sustentent tecum onus populi, et non tu solus graveris,*